

מהזין הבנקאות הפרטית

חשנת 2011

אפריל 2025

**סקירת שווקים לקראת
הרבעון השני של 2025**

מיכל יוזפסון, עמ' 8

**"הבית הפסיכולוגי": כיצד
בלגן בבית משפיע על
חיינו הרגשיים?**

צופית טסלר, עמ' 28

ביקור בגלריות:

אורית סגיב

עמ' 19

משה טרקה

עמ' 38

**מבט אל
המציאות של
2050**

ד"ר איתי גלילי, עמ' 4

**הסכם ההעברה-נאמנות
בתקופת המנדט הבריטי**

ד"ר אלון קפלן, עמ' 12

**ממזרח היער וממערב
העצים**

ד"ר תום ביאליק, עמ' 24

פתיחת חשבון וייעוץ השקעות יזום לחשבון השקעות בבנקים הבינלאומיים המובילים בתנאים מיוחדים

- ייעוץ השקעות יזום אובייקטיבי ובלתי תלוי.
- הטבות משמעותיות ברמת העמלות ביחס למקובל בבנקים הבינלאומיים.
- מגוון אפשרויות השקעה בקרנות נאמנות וקרנות גידור בינלאומיות.
- ייעוץ באמצעות יועצי השקעות בעלי ותק ומוניטין בתחום.
- אפשרות לפתיחת חשבון חדש למעוניינים ומתאימים בתנאים מיוחדים.
- מינימום לפתיחת חשבון - \$500,000 במשרדי "פיננסים" ברמת אפעל.
- שירות בעברית לייעוץ פעולות בחשבון.

לפרטים: 077-77-83000

www.nihulhon.co.il/open-bank-account

תוכן העניינים

מבט אל המציאות של 2050

4 ד"ר איתי גלילי, פיננסים ניהול הון פרטי

סקירת שווקים לקראת רבעון שני 2025

8 מיכל יוזפסון, מנהלת מערך ייעוץ השקעות פיננסים ניהול הון פרטי

הסכם ההעברה-נאמנות בתקופת המנדט הבריטי

12 ד"ר אלון קפלן, עו"ד

המסור החשמלי והבלנדר

14 יורם מלצר, אלכסון

לצערנו לא ירחק היום בו לא נוכל יותר לשמוע גיבורי שואה

מספרים את סיפוריהם באופן אישי

18 ד"ר רונית ולגרים, שגרירי זכרון בגוף ראשון

19 ביקור בגלריה: אורית סגיב

ממזרח היער וממערב העצים

24 ד"ר תום ביאליק, אלכסון

אמיל יוליוס גומבל - סטטיסטיקה קטלנית

26 פרופ' אלכס גורדון, הידען

"הבית הפסיכולוגי": כיצד בלגן בבית משפיע על חיינו הרגשיים

28 צופית ס, מכון טמיר

שבעה ספרי תורה בקיר

30 יהודית קגן, הספרנים

המרדף אחרי מספרים אקראיים עובר דרך בנות, מנורות לבה

וגיטרות חשמליות

33 טל סוקולוב, מכון דוידסון

המצאה בתנועה

36 טל אבן, Even Better

38 ביקור בגלריה: משה טרקה

כל הכתבות המקצועיות במגזין זה, נועדו לשם מסירת מידע בלבד, ובשום אופן אין לראות בהן חוות דעת, הצעה, המלצה או יעוץ/שיווק לרכישה ו/או החזקה ו/או מכירה של ניירות ערך ו/או הנכסים הפיננסיים המתוארים בהן. הסקירות מתבססות על מידע אשר פורסם לציבור, אשר הכותבים ומו"ל המגזין מניחים כי הוא מהימן וזאת מבלי שביצעו בדיקות עצמאיות לבירור מהימנות, דיוק ושלמות המידע. המידע המופיע בכתבות המגזין, אינן מתיימרות להכיל את כל המידע הדרוש למשקיע פוטנציאלי ואינן מתיימרות להוות ניתוח מלא של כל העובדות הפרטים המופיעים בהן. המידע, הפרטים והניתוח המפורטים, לרבות הדעות המובאות, בסקירות ובכתבות, עשויים להשתנות ללא מתן הודעה נוספת. הכתבות הן על דעת הכותבים בלבד ומשקפת את הבנתם ליום כתיבתן. הכתבות והסקירות לא מהוות תחליף, בשום צורה שהיא, ליעוץ/שיווק השקעות המתחשב בנתוניו וצרכיו המיוחדים של כל אדם. הכותבים ומו"ל המגזין לא יהיו אחראים, בכל צורה שהיא, לכל נזק ו/או הפסד שייגרם כתוצאה משימוש בסקירות ו/או בכתבות המופיעות במגזין זה, ככל שייגרם כזה, וכן הם אינם יכולים לערוב ו/או להיות אחראים למהימנות, דיוק ושלמות המידע המפורט בכתבות ובסקירות. יובהר להלן כי הכותבים וכן המו"ל, עוסקים, במישרין או בעקיפין באמצעות חברות קשורות, בין היתר, במתן שירותי ניהול השקעות, ייעוץ השקעות, ניהול קרנות נאמנות, ניהול קופות גמל, ניהול קרנות פנסיה, חיתום ובנקאות השקעות וכתוצאה מכך, עשוי להיות להם עניין בניירות ערך ו/או הנכסים הפיננסיים הנכללים בסקירות ובכתבות, ככל שמפורטים כאלה, מעת לעת, לפני פרסום הסקירות והכתבות, בזמן פרסומם ולאחר פרסומם. הכותבים והמו"ל אינם מתייבאים ואין בסקירות ובכתבות משום התחייבות להשתתף תשואה כלשהי או רווח כלשהו כתוצאה מכל סוג של פעולה בהתאם לאמור בהן. הסקירות והכתבות הינן רכושן הבלעדי של הכותבים והחברות בהן הם עובדים ואין להעביר לצד ג', להעתיק, לשכפל, לצטט, לפרסם בכל אופן, להדפיס, לצלם, להקליט או להעתיק את הכתבות, באופן מלא או חלקי, מבלי לקבל אישור מראש ובכתב.

גלריית הבנקאות מציגה:

משה טרקה | עמ' 38

אורית סגיב | עמ' 19

אורית סגיב - תמונת השער

אורית סגיב - שירים | עמ' 22

תמונה זו (מאת אורית סגיב) נבחרה בין ה-20 התמונות הטובות לשנת 2018 של הנשינל ג'אוגרפיק בארץ

מגזין הבנקאות הפרטית

עורך ראשי: אייל גור אריה

מנהל המכירות: אייל קמר

מנהלת פרסום: תמי שרנוביץ, טל: 0777-83055, 054-4739374

עריכה גרפית: אבי בלור / דפוס: ג. פרוייקטים צפון

מנכ"ל: ד"ר איתי גלילי

מו"ל: קבוצת פיננסים נג בע"מ

טל: 0777-83044, פקס: 0777-83045

דוא"ל: service@finance-inst.co.il | www.bankautpratit.co.il

מדור פיננס

ד"ר איתי גלילי, מנכ"ל פיננסים ניהול הון פרטי בע"מ

מבט אל המציאות של 2050

כפי שניתן לראות בטבלה בהמשך, הגידול בבניית יחידות דיור מואץ לאורך שנים בקרב המגזר החרדי, כך שבשנים 2050-2046 היקפי הבנייה לחרדים ויהודים שאינם חרדים זהה (לאורך כל השנים התכנון לבנייה לערבים כמעט ואינו משתנה).

כיצד הולכים להתמודד עם גידול עצום באוכלוסייה? ובכן יש שני פרויקטים אסטרטגיים לאומיים לדיור. אחד למפרץ חיפה והשני למחוז דרום.

על פי מחברי הפרסום במועצה: "מפרץ חיפה - תוכנית המתאר הארצית למפרץ חיפה, המכונה "שער המפרץ", מציגה תפיסה מהפכנית לשינוי פני האזור, כאשר במוקדה עומדת תוספת מאסיבית של יחידות דיור. התוכנית מתווה מסגרת לפיתוח של כ-105,000 יחידות דיור חדשות עד שנת 2050, היקף חסר תקדים שצפוי להביא לגידול דמוגרפי משמעותי באזור. בהתבסס על גודל משק בית ממוצע, תוספת זו עשויה להוביל לגידול אוכלוסייה של כ-300-400 א' תושבים חדשים במטרופולין חיפה בהבשלה מלאה. גידול דמוגרפי כזה מהווה זרז פוטנציאלי לצמיחה כלכלית מואצת, תוך יצירת ביקושים חדשים בתחומי המסחר, השירותים והתעסוקה. מבחינה כלכלית, היקף הפיתוח המתוכנן מייצג השקעה תשתיתית עצומה. התוכנית מציבה אתגר לוגיסטי וכלכלי מורכב בהיבטי תכנון וביצוע, אך גם מייצרת הזדמנות ייחודית לעיצוב מחדש של המרקם האורבני והכלכלי של מטרופולין חיפה.

היא מדגימה גישה אינטגרטיבית לפיתוח עירוני, המשלבת צמיחה דמוגרפית וכלכלית עם שיפור איכות החיים והסביבה, תוך יצירת בסיס איתן לצמיחה כלכלית ארוכת טווח באזור.

מחוז דרום - על פי החלטות ממשלה, יוקמו שני יישובים עירוניים חדשים בעלי צביון חרדי במחוז דרום. סה"כ ביישובים אלו צפויות לקום כ-35 א' יח"ד, ולאור זאת אסטרטגיית הדיור מניחה כי יקומו 28 אלף יח"ד עודפות. במחוז הדרום שיאוכלסו על ידי האוכלוסייה החרדית. ההחלטות בעלות בשלות גבוהה לביצוע. אף שההיקף המדויק טרם נקבע, ניתן להעריך כי מדובר בעשרות אלפי יחידות דיור חדשות, המותאמות לצרכים הספציפיים של האוכלוסייה החרדית. תוספת זו עשויה להשפיע באופן ניכר על שוק הנדל"ן האזורי ועל היצע הדיור הכולל בדרום הארץ. הקמת יישובים בסדר גודל המדובר צפויה להוביל לשינוי משמעותי בפריסה הגיאוגרפית של האוכלוסייה החרדית בישראל. יישום התוכניות צפוי לספק מענה למצוקת הדיור המתמשכת במגזר החרדי, תוך יצירת מוקד עירוני חדש המותאם לצרכיו הייחודיים של מגזר זה."

ישראל נמצאת בתקופה מאתגרת מאוד בהיבט הביטחוני, הפוליטי והחברתי. אנו נמצאים בתקופה שבה אמורות להתקבל החלטות מהותיות וגורליות למבנה החברתי והדמוקרטי של ישראל לדורות הבאים. בעת כתיבת מאמר זה, טרם נמצא הפתרון המיוחל להשבת החטופים, טרם נמצא הפתרון לחוק הגיוס, לא נמצאה בחוק התקציב רפורמה מבנית כלשהיא אשר תסלול את הדרך לפיתוח הכלכלה לשנים הבאות (בשנתיים האחרונות ישראל נמצאת בצמיחה כלכלית שלילית לנפש).

מאידך, נעשים מאמצים ניכרים לקדם חקיקה להחלשת מערכת המשפט, באמצעות מנגנון פוליטי למינוי שופטים ופיטורי יועצת משפטית לממשלה. כל זאת לצד מאמץ עליון להבטחת תקציבים קואליציוניים בסכומים ניכרים (בשנה של מלחמה קשה וזינוק בגירעונות הממשלתיים).

בגיליונות קודמים של המגזין פרסמתי את השקפתי בדבר המשמעות לטווח ארוך של התהליכים הכלכליים אותם מקדמת הממשלה הנוכחית. בגיליון זה ברצוני להסביר את המשמעות של התוכנית ארוכת הטווח של הממשלה כפי שבאה לידי ביטוי בתוכניות הדיור העתידיות ומדיניות ממשלתית אגרסיבית לעידוד ילודה.

כותרת המאמר עוסקת במבט אל ישראל בשנת 2050. מדוע שנה זו ולא אחרת? הסיבה לכך הנה פרסום עדכני של המועצה הלאומית לכלכלה. מדובר על גוף ממשלתי אשר בראשותו עומד פרופ' אבי שמחון. תפקיד המועצה (כפי שהיא מפרסמת באתר האינטרנט שלה): המועצה הוקמה במטרה לענות על צורך בגוף כלכלי מקצועי, בעל ראייה כלל משקית ואסטרטגית, בעל יכולות ניתוח גבוהות, שיפעל כגוף מטה עבור ראש הממשלה. תפקידי המועצה כוללים ייעוץ לראש הממשלה בנושאים כלכליים וגיבוש והובלת תהליכים אסטרטגיים לקידום המשק והחברה הישראלית, בשיתוף משרדי הממשלה, רשויות וגופים פרטיים. המועצה מורכבת מצוות כלכלנים בעלי תארים מתקדמים וניסיון במגזר הציבורי, הפרטי ובאקדמיה.

הפרסום העדכני של המועצה עוסק באסטרטגיית הדיור ב-2050 וההערכה מה צפוי להיות, בהתבסס על תחזיות האוכלוסייה של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, מגמות הגירה פנימית, והמדיניות הממשלתית ביחס לפיזור האוכלוסייה כפי שבאה לידי ביטוי בהחלטות על תוכניות מתאר ארציות, הקמת ערים חדשות והסכמי גג.

אתחיל מהסוף: על פי התחזית בשנת 2050 יגורו בישראל 15,683,506 איש (גידול של כ-60% באוכלוסייה). עיקר הגידול באחוזים צפוי בירושלים, בדרום וביהודה ושומרון.

להלן תזרים שנתי של יח"ד בישראל באסטרטגיית הדיור בחלוקה למחוזות וקבוצות אוכלוסייה

הגידול במלאי הדיור (ממוצע שנתי) עד שנת 2050 (בחלוקה לחומשים):

שנים	2026-2030		2031-2035		2036-2040		2041-2045		2046-2050	
	יהודים לא תרדים	ערבים תרדים	יהודים לא תרדים	ערבים תרדים	יהודים לא תרדים	ערבים תרדים	יהודים לא תרדים	ערבים תרדים	יהודים לא תרדים	ערבים תרדים
מרכז	12,579	3,088	1,589	10,283	3,251	1,630	9,666	4,280	1,491	9,379
צפון	2,944	1,043	6,210	2,140	1,194	5,756	1,882	1,674	4,438	1,768
תל אביב	5,812	1,272	239	5,649	982	233	6,214	1,223	220	6,238
דרום	4,595	2,211	2,802	3,825	4,351	3,111	3,718	4,224	3,313	3,401
ירושלים	3,767	2,452	3,246	4,538	2,265	3,457	4,343	3,292	3,318	5,026
חיפה	3,569	1,004	2,328	3,622	1,549	2,799	4,426	2,015	2,937	4,892
יהודה ושומרון	2,365	2,432	0	2,393	2,501	0	2,347	2,966	2,171	3,549
סה"כ לקבוצת אוכלוסייה	35,630	13,503	16,412	32,450	16,093	16,985	32,597	19,674	15,719	32,875
סה"כ יח"ד	65,545	65,528	67,989	73,551	76,604					

הטבלה מתמקדת בתחזית תוספת הדיור החד שנתי הנדרשת עד 2050 בה ניכרת מגמת עלייה מתונה בקצב הבנייה השנתי הכולל הנדרש, כאשר יש שונות בין המחוזות וקבוצות האוכלוסייה. מספר יח"ד הדיור הנדרשות בשנה לאוכלוסייה היהודית הלא חרדית נותרת די יציבה, ובאוכלוסייה הערבית עולה מעט, עיקר הגידול במספר יח"ד נובע מהאוכלוסייה החרדית.

כאשר בוחנים את התוכנית הממשלתית לדיור לשנת 2050 מבינים שהממשלה הנה רק משקיפה על העתיד ואינה רואה את הבעיה בגידול דמוגרפי כה גדול ולמעשה במדיניותה מעודדת ילודה.

לגבי מחוז צפון - הצורך לפנות את המפעלים המזהמים מהקריות הנו מבורך מאוד וללא ספק ייפתח את איכות החיים בכל המטרופולין של חיפה. אם נסתמך על ניסיונו מניהול פרויקטים לאומיים כגון הרכבת הקלה והמטרו בגוש דן, שום דבר לא יקרה בזמן.

ואכן מספר ימים לאחר פרסום תחזית המועצה הכלכלית, פורסמה הידיעה הבאה בגלובס: "פינוי המפעלים הפטרוכימיים של בז"ן ממפרץ חיפה יתעכב בחצי שנה נוספת, כך שהתאריך העדכני החדש לכך יהיה ב-2030, כך על פי דוח סיכום 2024 של ועדת ההיגוי של המנהלת לפיתוח מפרץ חיפה. עיריית חיפה זועמת, וראש המועצה הלאומית לכלכלה אבי שמחון, שעומד גם בראשות המנהלת, מטיל את האשמה על משרד האנרגיה".

לגבי הדרום - הכוונה הנה להקים ערים חדשות לאוכלוסייה החרדית.

"ניתן לראות את התשלום הממוצע של מיסים על ידי משקי הבית בהתאם למבנה משק הבית ומספר הילדים בו. עבור מספר ילדים זהה, זוגות משלמים יותר מיסים בהשוואה ליחידים ולהורים יחידניים. בקרב הזוגות, החל מהילד הרביעי הוצאה על תשלומי מיסים הולכת ופוחתת".

המסקנה העולה ממחקר זה הנה מטרידה מאוד והמשך המגמה הזו על כלכלת ישראל ידוע מראש לכלכלנים, השאלה האם המסקנות ברורות לציבור הרחב והפוליטיקאים שמייצגים אותם? ימים יגידו. אני ממליץ למועצה הלאומית לכלכלה להציג תוכנית אסטרטגית מקיפה לכלכלת ישראל 2050 בה תציג פתרונות כלכליים להשקעות המסיביות הדרושות לצפיפות הרבה הצפויה כאן בשנת 2050. התוכנית אמורה לענות על השאלה - איך המדיניות הממשלתית הנוכחית, אשר תומכת בילודה גבוהה (ללא דרישה לתעסוקה גבוהה וסבסוד מערכת חינוך ללא לימודי ליבה) תאפשר מציאות של צמיחה כלכלית שתתמוך ברמת חיים של מדינה מפותחת?

מקורות:

התוכנית האסטרטגית לדיור לשנת 2050, המועצה הלאומית לכלכלה, מרץ 2025

https://www.gov.il/BlobFolder/news/2050-120325/he/file_2050-120325.pdf

אריאל קרלינסקי, תום שדה, ערן יוגב ומיכאל שראל: על המיסים ועל הנפלאות: התפלגות הכנסות והוצאות המדינה בקרב משקי הבית בישראל. האגודה הישראלית לכלכלה, הרבעון לכלכלה, מאמרים שהתקבלו לפרסום

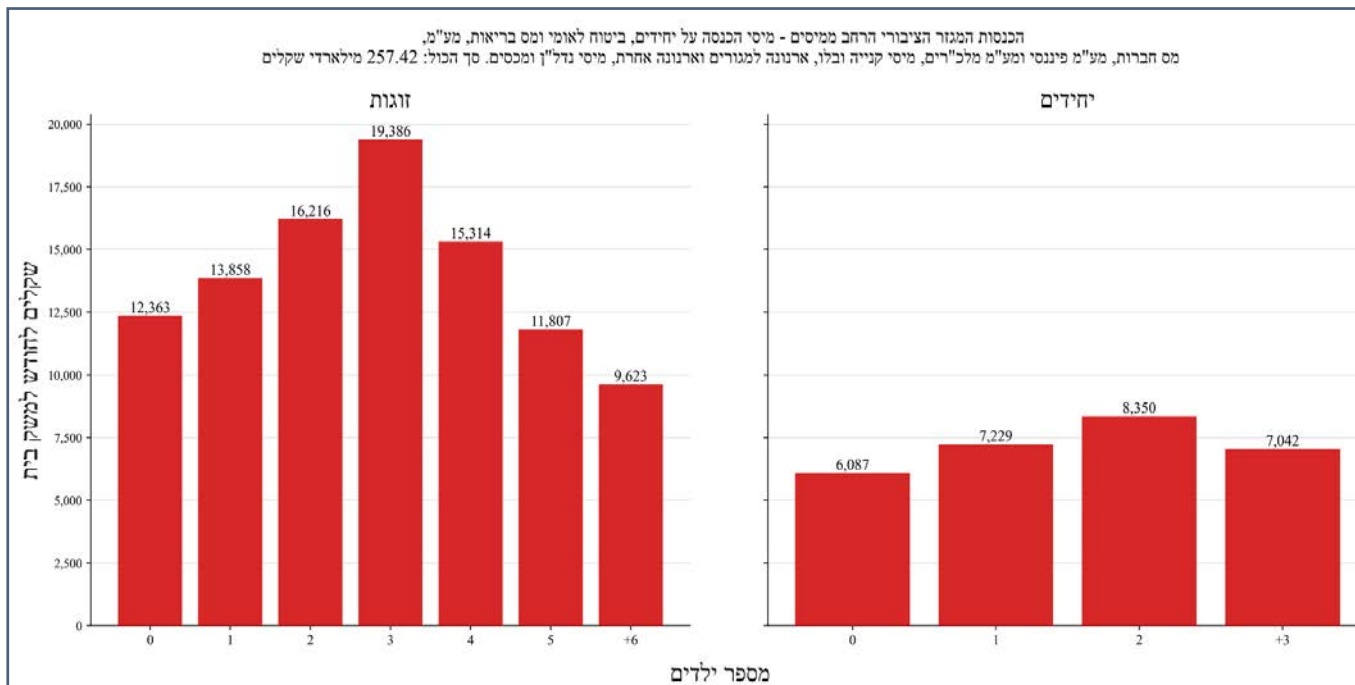
האם אסטרטגיה זו של יצירת "מטרופולין" חרדי תואיל להם ולכלכלת ישראל אשר אמורה לעמוד בעלויות עצומות של תשתיות התומכות בנידול ניכר של האוכלוסייה? האם יהיו מקומות תעסוקה באזור? במידה וכן, איזה תעסוקה צפויה שם?

התחזית שהמועצה הכלכלית מציגה מבוססת בגדול על המשכיות מגמות כלכליות ודמוגרפיות שקיימות בישראל כיום. אני חושב שמגמות אלו לא צפויות להתקיים באותה מגמה שכן הן יביאו למשבר במרבית מדדי איכות החיים ורמת החיים.

כדי להבין את המצב כבר היום, אני מעוניין להפנות את הקוראים למאמר חשוב אשר התקבל לפרסום ברבעון לכלכלה, מאת החוקרים אריאל קרלינסקי, תום שדה, ערן יוגב ומיכאל שראל: "על המיסים ועל הנפלאות: התפלגות הכנסות והוצאות המדינה בקרב משקי הבית בישראל".

על פי ממחקר יסודי ומקיף זה: "הניתוח המרכזי לפי מגזרי אוכלוסייה מציג כי משק הבית היהודי הלא-חרדי הממוצע משלם (חודשית) כ-6,000 שקלים יותר במיסים ממה שהוא מקבל בהעברות ושירותים, וכי כ-70% ממשקי בית אלה משלמים יותר ממה שהם מקבלים (העברות נטו שליליות). משק הבית החרדי והערבי הממוצעים מקבלים (חודשית), בהתאמה, כ-4,000 וכ-1,000 שקלים יותר ממה שהם משלמים ו-80% ו-60% מהם, בהתאמה, מקבלים העברות נטו חיוביות.

אבקש להפנות את הדגש לאחת המסקנות במחקר אשר הן המתארות את התמריץ לילודה מוגברת, להלן תיאור תשלום ממוצע של סך המיסים לפי מבנה משק הבית ומספר ילדים, במונחי 2018:

PASSING ON VALUES IS AN ENDURING INVESTMENT.

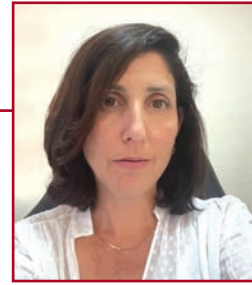
How we invest today
is how we live tomorrow.

juliusbaer.com

Julius Baer Financial Services (Israel) Ltd. 46 Rothschild Blvd., Tel Aviv, T +972 (0)3603 9111
Julius Baer Financial Services (Israel) Ltd. (JBFS) is licensed by the Israel Securities Authority
to provide its clients with investment marketing and portfolio management services in Israel
and overseas. JBFS also acts, under a permit issued by the Bank of Israel, as the representative
office in Israel of Bank Julius Baer & Co. Ltd. (Bank). The Bank, and JBFS's activities as
a representative office, are supervised by the Swiss regulator and are not subject to the
supervision of the Supervisor of Banks at Bank of Israel.

Julius Bär
YOUR WEALTH MANAGER

סקירת שווקים לקראת רבעון שני 2025

מסכנים את תחזית הצמיחה. עליית המכסים והגבלת ההגירה, גורמים לחשש מהאטה כלכלית לצד חשש מעלייה באינפלציה ומאלצים את הבנק המרכזי להאט את מדיניות הורדת הריבית.

בתחילת השנה חששנו שמדיניות America first של טראמפ תביא להעמקת הפער בין ארה"ב לבין אירופה וסין לטובת ארה"ב, אבל חל מפנה. התמיכה של ממשל טראמפ ברוסיה, הספקות בנוגע למחויבותה של ארה"ב תחת ממשל טראמפ לביטחון של אירופה והטלת המכסים על אירופה, אילצו את מנהיגי אירופה להתעורר ולהבין שמפת הגושים אינה בטוחה כפי שחשבו ושעליהם לחזק את הגוש בהתאם לאינטרסים המקומיים ולהקטין את התלות בארה"ב. אירופה נאלצת להיערך לאתגרים חדשים בתחום הסחר, ההגנה והתחרותיות ו"להחזיר מלחמה". צעד ראשון ומאוד משמעותי בגרמניה היתה החלטה על הגדלת החריגה המותרת בתקציב (שינוי המגבלה על החוב הממשלתי) והעברת תוכנית מאסיבית בסכום של 1 טריליון דולר להשקעה בהגנה ובתשתיות. צעד זה מהווה תפנית דרמטית וצפוי להגדיל את הצמיחה העתידית של גרמניה וגוש האירו.

במהלך הרבעון הראשון, השווקים עיבדו את השינויים בתחזיות לצמיחה העתידית לכלכלות השונות ומכאן הפער בביצועי המדדים השונים.

הכלכלה הגלובלית מאטה, אך צפויה להמשיך לצמוח. האינפלציה מתמתנת, אך נראה שמתקבעת מעל רמות היעד של הבנקים המרכזיים. מרבית הבנקים המרכזיים צפויים להמשיך בתהליך הורדת ריבית על מנת לתמוך בהמשך צמיחה, אם כי בקצב באופן מתון מהצפי.

הסיכונים הפוליטיים והגיאופוליטיים גבוהים ויוצרים אי וודאות גבוהה אם יש משהו שהשווקים שונאים זה חוסר וודאות. כאשר חוסר הודאות מגיע על רקע תמחור מאוד גבוה של שוק המניות האמריקאית ופרמיות סיכון נמוכות בשוק החוב, זה בא לידי ביטוי בתנודתיות גבוהה **ארה"ב**. השפעת הטלת מכסים והאפשרות למלחמת סחר הביאה את הבנק המרכזי בארה"ב להוריד תחזיות צמיחה להעלות תחזיות אינפלציה ולסייג את המשך הורדות הריבית במהלך השנה. שיעור הריבית נותר על 4.25%-4.5%. התחזית של הבנק המרכזי עדיין כוללת 2 הורדות ריבית במהלך 2025, אך הבנק נוקט בעמדה של לחכות ולראות וההחלטה תתקבל בהתאם לנתונים הכלכליים שיתקבלו והתבהרות ההשפעה של הטלת המכסים על הכלכלה.

ע"פ הבנק המרכזי, כלכלת ארה"ב צפויה לצמוח בקצב של 1.7% בשנת 2025 לעומת צפי קודם של 2.1% ולאחר צמיחה של 3% בקירוב בשנת 2024. הבנק צופה עלייה באינפלציה כך שמדד ה-PCE יעלה ל-2.7%

שנת 2025 נפתחה במומנטום חיובי בשווקי המניות והאג"ח, עם תחזיות צמיחה יציבות לכלכלה הגלובלית. לצד זאת נרשמים איומים לתחזיות הצמיחה על רקע מתחים גיאופוליטיים וכלכליים בינלאומיים בעולם. בישראל, החזרה ללחימה וצעדי הממשלה לקידום ההפיכה המשטרית מהווים איום למגמת התאוששות כלכלית של המשק. בארה"ב, גישתו הבלתי צפויה של ממשל טראמפ למדיניות החוץ והסחר, לצד מדיניות פנים אגרסיבית, יצרו סביבה של אי וודאות מדינית ופוליטית קיצונית שגורמת לתנודתיות בשווקים. על רקע איומים אלו ועל רקע העלויות המשמעותיות בשווקי המניות בשנה הקודמת, אנו ממשיכים לנקוט בגישה דפנסיבית. להערכתנו, התנודתיות צפויה להימשך ותאפשר הגדלת החשיפה לנכסי סיכון בתמחור אטרקטיבי יותר בהמשך השנה. לאחר שנתיים של ביצועי יתר משמעותיים על שאר שווקי המניות העולמיים שוק המניות האמריקאי הניב תשואות שליליות של כ-4% מתחילת השנה וביצועי חסר משמעותיים ביחס לשוק המניות האירופאי שעלה בכ- 10% ולשוק המניות הסיני שעלה בשיעור דו ספרתי.

גם שוק המניות הישראלי הניב ביצועים חיוביים, נתמך ע"י המשך המומנטום חיובי כתוצאה מהשינוי המשמעותי ביחסי הכוחות במזה"ת (היחלשות החיזבאללה, נפילת משטר אסד, הפסקת אש ברצועת עזה ועיסוק חטופים) קריסת הפסקת האש וחזרה ללחימה בעזה, לצד העברת תקציב וצעדי ממשלה שנויים במחלוקת ולנוכח הקרע הפנימי המתעצם הביאו להתמתנות העלויות.

התנודתיות בשוק האמריקאי החלה בסוף ינואר כשסין מאתגרת את הדומיננטיות של ארה"ב בתחום ה-AI, עם ההכרזה של Deepseek על פיתוח ואימון מודל AI בתקציב נמוך משמעותית מהתקציב של המודלים האמריקאים, שימוש במספר קטן יותר של שבבים, תוך צריכת אנרגיה נמוכה ויכולת שימוש במחשבים מקומיים. ההכרזה הורידה את הביטחון בעליונות האמריקאית בתחום, גרמה לספקות לגבי הצדקת התמחור הגבוה של מניות הטכנולוגיה האמריקאיות והביאה לירידות חדות במחירן לצד עליות במחירי מניות הטכנולוגיה הסיניות מנגד. ההשפעה על המדד הרחב היתה מוגבלת בשל אופטימיות לגבי ההשפעה החיובית של הפיתוח על הכלכלה ועל התחום בטווח הארוך. עלייה משמעותית בתנודתיות החלה על רקע מהלכים של ממשל טראמפ בנושא המכסים, עם ההכרזות על הטלת מכסים דווקא על שותפות הסחר הקרובות של ארה"ב, כגון: מקסיקו, קנדה ואירופה והחשש מהתלקחות מלחמת סחר. בנוסף, צעדי התייעלות וקיצוצים פדרליים גרמו לחשש לפגיעה בשוק העבודה ובצריכה שיובילו להאטה. חוסר וודאות משמעותי וזיגזג ביחס למדיניות המכסים וההגירה

עד סוף השנה, אך היא צפויה להיות זמנית ולהאט לכיוון 2.2% במהלך 2026. שוק העבודה עדיין חזק ושיעור האבטלה נמוך ועומד על 4.2%. קיים חוסר ודאות מוגבר סביב התחזית הכלכלית. למרות שהתחזיות היו חלשות יותר, הן עדיין מציעות המשך התרחבות כלכלית יציבה. הבנק המרכזי יתאים את מדיניות הריבית לשיעור האינפלציה ויתחשב בהשפעת המדיניות החדשה על רמות המחירים ועל שוק העבודה.

אירופה. הכלכלה האירופאית ממשיכה לצמוח בקצב נמוך. ע"פ תחזית הבנק המרכזי האירופאי הכלכלה צפויה לצמוח בשיעור של 0.9% בשנת 2025 ובשיעור של 1.2% בשנת 2026, כאשר עלייה בשכר ושוק עבודה חזק תומכים בצריכה ובצמיחה. האינפלציה מתמתנת ועומדת על 2.3%, אך עדיין גבוהה מיעד הבנק המרכזי של 2%, אליו צפויה להגיע ב-2026. לאור התמתנות האינפלציה ועל מנת להתמודד עם היחלשות הכלכלית, הבנק המרכזי המשיך בתהליך הורדת הריבית בחודש מרץ והוריד את הריבית פעם נוספת ב-0.25% לשיעור של 2.5%. המשך הורדת הריבית תהיינה תלויות בנתונים הכלכליים. ואם לא יהיה שינוי, צפוי להמשיך להוריד את הריבית עד לרמה של 1.5%-2% עד סוף 2025.

ע"פ הערכות הבנק המרכזי, הטלת מכסים בשיעור של 25% יפגע בצמיחה האירופאית בשיעור של 0.3% ואילו מכסים נגדיים על יבוא אמריקאי באותו שיעור יגרעו מהצמיחה בסך הכול 0.5% (0.2% נוספים). איום המכסים של טראמפ העיר את מקבלי ההחלטות ביבשת וגרם לשינוי בגישה ובטון, לטון לוחמני ואקטיבי של הממשל והבנק המרכזי האירופאי, שינוי גישה, שצפוי לתמוך בצמיחה ארוכת טווח.

ישראל. הנתונים הכלכליים טובים יחסית. הפעילות הכלכלית ממשיכה להתאושש בקצב מתון, שוק העבודה חזק, הצריכה הפרטית חזקה והאינפלציה מתמתנת. בהינתן שהמצב יישאר דומה בנק ישראל צפוי להתחיל ולהוריד ריבית במחצית השנייה של השנה.

לצד נתוני מאקרו יציבים, נראה שהסיכון הביטחוני והסיכון הפוליטי מתממשים. קריסת הפסקת האש, החזרה ללחימה בעזה, תוך התלקחות מחודשת בזירות נוספות והאפשרות של לחימה ממושכת והשלכותיה יעיבו על ביצועי הכלכלה ועל השוק המקומי. הסיכון הפוליטי הוא האיום המיידי. נראה שמדינת ישראל נמצאת על סף משבר חוקתי ואנו מתקרבים לנקודת רתיחה. משבר זה, יגרום לפגיעה משמעותית במשק. החלשת מוסדות הדמוקרטיה, חוסר ודאות משפטית ופגיעה באמון המשקיעים יביאו להאטה בצמיחה, להסטת השקעות לחו"ל, לעלייה בפרמיית הסיכון של מדינת ישראל, לעלייה בריבית על גיוסי החוב של המדינה ובהורדות דירוג אשראי נוספות. כאשר אי קיום צווי בית משפט ע"י הממשלה יגררו השבתת הפעילות הכלכלית במשק בעלויות משמעותיות. ישראל עלולה לספוג נזק ארוך טווח שיקשה על התאוששות הכלכלה.

בטווח הארוך יותר, הקצאת המשאבים הינה בעייתית. תקציב מדינת ישראל במתכונתו הנוכחית אינו מעודד צמיחה עתידית ואינו תומך בהעלאת הפיריון במשק. במקום להשקיע בתשתיות, בלימודי ליבה ובחינוך טכנולוגי, חדשנות ותמריצים לעידוד יזמות, חלק משמעותי מהתקציב מופנה לסקטורים שאינם יצרניים ואינם תורמים לכלכלה.

חלוקה זו יוצרת עיוותים מבניים, מקטינה את היכולת של המשק להתפתח בטווח הארוך ופוגעת בתחרותיות של ישראל בשוק הגלובלי. ללא שינוי מגמה משמעותי, המשק עלול למצוא את עצמו בסגנון, תוך פגיעה ברווחת האזרחים וביציבות הכלכלית של המדינה.

מניות.

שוק מניות ארה"ב. במהלך הרבעון הראשון אפקט הבחירות התפוגג והרבה מהתמות שנהנו מתוצאות הבחירות נחלשו. הורדת תחזיות הצמיחה של הכלכלה האמריקאית כתוצאה ממלחמת סחר לצד חשש מעלייה באינפלציה הביאו למימושים, כאשר מדד ה-S&P500 ירד מתחילת השנה בכ-4%. בשלב זה, על אף הורדת תחזיות הצמיחה תחזיות הרווח טרם הותאמו כלפי מטה. ע"פ Factset, רווחי חברות מדד ה-S&P500 צפויים לצמוח בקצב של 11% בשנת 2024 ובקצב של כ-14% בשנת 2025. ע"פ תחזיות אלו המדד נסחר במכפיל של 21, המגלם תשואה העתידית צפויה של כ-4.7%. לאור הערכה להאטה כלכלית, ומתוך הערכה שהתנודתיות תימשך לאורך השנה יש מקום להתמקד בהשקעה בחברות איכותיות בעלות יתרון תחרותי, עם מאזנים חזקים וחוב נמוך. עדיין יש מקום לשלב חברות רווחיות עם עודפי נזילות שמחלקות דיבידנד ומבצעות רכישות חוזרות של מניות על בסיס מתמשך. תהליך הורדת הריבית צפוי לתמוך בחברות נדל"ן גלובליות הן בבחינת הקטנת עלויות המימון והן מבחינת עליית שווי הנכסים בשל ירידת מחיר ההיוון.

משיקולי פיזור, המשך הקצאה למניות קטנות ובינוניות מתוך הנחה שפעילות מקומית מושפעת באופן מוגבל ממדיניות המכסים, החברות ייהנו מדה רגולציה והורדת מיסים, כאשר המשך תהליך של הורדת ריבית יקל על הוצאות המימון בחברות ממונפות.

על מנת ליהנות מהגידול בהשקעות בפיתוח AI, מוצע לשלב חברות מסקטור הבריאות והתעשייה שיגדילו את הרווחיות שלהן כתוצאה מאימוץ טכנולוגיות AI ו/או בחברות תשתיות ותעשייה גלובליות שמספקות רכיבים, תשתיות ואנרגיה לתעשייה זו.

שוק מניות אירופה. מדד ה-stoxx600 עלה מתחילת השנה בכ-8%, נסחר במכפיל רווח עתידי של 14.4, המגלם תשואה ממוצעת צפויה סביב 7%. עליית מחירי המניות נתמכה ע"י תוצאות טובות של חברות באירופה ברבעון הרביעי, אופטימיות לגבי סיום מלחמת רוסיה אוקראינה בתיווך אמריקאי, הגדלת תקציבי הביטחון והתשתיות באופן משמעותי וכניסה למוד פעיל להגברת הצמיחה והתמודדות עם איום המכסים. כל אלו לצד המשך תהליך הורדת ריבית ופיזור חשיפה לסקטורים דפנסיביים, מצדיקים השקעה בשוק המניות האירופאי כמשקלו במדד (ההקצאה לא שונתה), תוך שילוב השקעה במדד הבריטי, שנסחר אף הוא בתמחור חסר בהשוואה לשוק האמריקאי ומגוון את תמהיל החברות והסקטורים ומגדיל חשיפה למניות ערך.

מתעוררים. מדד השווקים המתעוררים עלה בכ-6% מתחילת השנה והניב ביצועי יתר על פני השווקים המפותחים והמדד העולמי. המדד נסחר במכפיל עתידי של 13.7, המגלם תשואה שנתית ממוצעת צפויה של כ-7.3%. הביצועים החיוביים נזקפים בעיקר לעליה בשיעור זו

המשך בעמ' הבא <<

שווקי האג"ח.

שוק האג"ח בארה"ב. שוק האג"ח המשיך להיות תנודתי גם השנה. מדיניות המכסים העלתה את החשש מעליית מחירים ומאינפלציה, מה שגרם לצפי להאטה בקצב הורדות ריבית, ולעלייה בתשואה של האג"ח הממשלתית ל 10 שנים לרמה של 4.8%. עם הורדת תחזית הצמיחה והחשש מהאטה כלכלית כתוצאה ממלחמת סחר והשפעת ההתייעלות בסקטור הממשלתי, תשואת אג"ח ממשלת ארה"ב ל 10 שנים ירדה לרמה של 4.25%.

שוק זה ימשיך להיות תנודתי בהתאם להערכת ההשפעה של יישום מדיניות הממשל החדש ומדיניות הריבית של הבנק המרכזי שתינקט בהתאם. נכון יהיה להיות דינאמיים ולהגיב לתנודתיות השוק. כאשר התשואות עולות, להאריך מח"מ תיק האג"ח ובמידה והתשואות יורדות להשקיע בקצרים, כמובן בהתאם לנסיבות.

אג"ח חברות חו"ל מדורג. מדד אגרות החוב המדורגות בדירוגי השקעה, המשיך לעלות ועלה בשיעור של 2.3% מתחילת השנה. המדד נסחר בתשואה של 5.15%, כאשר פרמיית הסיכון עלתה מעט ועומדת על 0.9% מעל האג"ח הממשלתי. על אף פרמיית הסיכון הנמוכה, ריבית יחסית גבוהה במונחים אבסולוטיים תומכת בהמשך הקצאה לאפיק זה, אם כי בשיעור נמוך יותר.

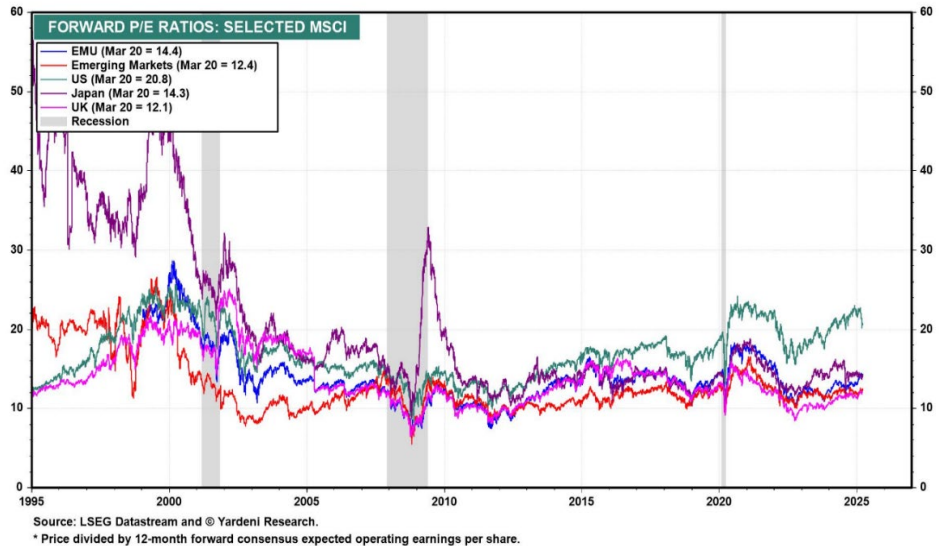
יש מקום להתמקד בחברות חזקות בעלות מאזנים חזקים, מינוף נמוך ויכולת להתמודד עם החזרי חוב בתנאי האטה. אנו עדיין מקצים משקל גבוה יחסית מתיק החוב לאג"ח ממשלתי לאור המרווחים הנמוכים יחסית, חוסר וודאות כלכלית והאטה צפויה.

אג"ח חברות לא מדורג. מדד ה-High yield עלה מתחילת השנה בשיעור של 1.5% ונסחר בתשואה שנתית לפדיון של כ-7.44%. תשואה זו, מגלמת פרמיית סיכון של 3.21%. פרמיית הסיכון גדלה בכ-0.5% ברבעון הראשון, אך עדיין נמוכה ביחס לממוצע. לאור האטה הצפויה, עלייה בשיעורי חדלות הפירעון ועלייה בעלות מחזור החוב, אנו רואים upside מוגבל בלבד וסיכון להתרחבות המרווחים ולעלייה בפרמיית הסיכון.

נעדיף להתמקד ולהשקיע בחוב בדירוגים גבוהים. על מנת להעלות את התשואה אנו מעדיפים לשלב השקעה באפיק ההלוואות המאוגחות (CLO) בשכבת ה-BB, המעניק תשואה ופרמיית סיכון גבוהה יותר ביחס לסיכון. אפיק זה מגלם תשואת יתר על פני אג"ח לא מדורג, ללא עליה ברמת הסיכון ועם תשואת תזרים שעדיין גבוהה.

אג"ח חוב מתעוררים. מדד אג"ח ממשלות שווקים מתעוררים נקובות דולר עלה מתחילת השנה בכ-2.79%, נסחר בתשואה שנתית לפדיון של 7.3% ובמרווח של 2.97% מעל ממשלת ארה"ב לתקופה דומה.

ספרתי של שווקי המניות בסין, כתוצאה מחבילת תמריצים רחבה שסיפקה ממשלת סין במטרה לתמוך בצמיחה ולייצב את שוק הנדל"ן וכתוצאה מאופטימיות לגבי היכולת של חברות סיניות בתחום טכנולוגי ובתחום ה-AI. לאור התמחור הנמוך, לצד קצב צמיחה גבוה ביחס לכלכלות המפותחות, אנו מעריכים שיש מקום להקצאה לשווקים אלו ובשל הסיכון, אנו מבצעים הקצאה השווה למשקלם בשוק העולמי. בשל השונות בין הכלכלות, יש מקום להשקיע באמצעות ניהול אקטיבי וסלקטיבי אשר מתמקד בחברות בהן הצמיחה הכלכלית מתורגמת לצמיחת רווחים ומתגמלות את בעלי המניות.

מקור: Yardeni research

שוק המניות בישראל. מדד ת"א 125 עלה מתחילת השנה בשיעור של כ-4% נסחר במכפיל 15 המגלם תשואה ממוצעת צפויה של כ-6.6%. המשיכו להוביל את שוק מניות המקומי הבנקים שדיווחו על תוצאות כספיות חזקות ושיעורי תשואה להון דו סיפרתיים, מניות חברות הביטוח בעקבות עליית מחירי תיק הנכסים, מניות הצריכה שנהנות מגידול בביקוש ובצריכה המקומיים ומניות רשתות המזון באופיין הדפנסיבי.

לאחר רגיעה מסוימת ואופטימיות הסיכון הגיאופוליטי חזר והתממש. קריסת הפסקת האש והחזרה ללחימה בעזה לצד האיומים בגזרות האחרות והסיכון להיגררות ללחימה ממושכת במספר זירות וההשלכות הכלכליות כתוצאה מכך, יעיבו על הביצועים של השוק המקומי ויחזירו אותו להניב ביצועי חסר. התמחור של שוק המניות אינו גבוה, אך כבר אינו נמוך כשהיה והחזרה להעברת חוקים אנטי דמוקרטיים, העברת תקציב נטול כל מנועי צמיחה עתידיים, מהווים סיכון משמעותי לאופק הצמיחה העתידי של הכלכלה הישראלית ולשוק המניות המקומי, לכן אנו ממשיכים לשמור על הטיית תיק המניות לשווקי חול (40% מניות בשוק המקומי 60% מניות חו"ל).

להשקעה בחוב באיכות אשראי גבוהה. לצד זאת, אנו ממשיכים להעלות את משקל ההשקעה באג"ח הממשלתיות ע"ח אג"ח חברות. אנו נבחן האם להגדיל את הסיכון ובאיזה אופן בהתאם להתפתחויות בשווקים השונים.

הדרך להתמודד עם חוסר הוודאות הינה פיזור גבוה וגיוון תיק ההשקעות. הפיזור צריך להיות מיושם הן בבחינת אפיק המניות והן בבחינת אפיקי החוב, על מנת להתמודד עם התנודתיות הצפויה ועם התרחישים השונים האפשריים. בתחום המניות יש מקום לשלב סקטורים נוספים והרחבת ההשקעה למניות קטנות ובינוניות שיהנו מדה רגולציה, הורדות ריבית והורדת מיסים. בתחום החוב אנו רואים מקום לשלב חוב פרטי שאינו סחיר ברמת ביטחון גבוהה, לטובת פיזור מקורות התשואה והקטנת התנודתיות. כמו כן, יש מקום לשלב נכסים שממתנים איום אינפלציה ומספקים גיוון מאג"ח ומניות, כגון: נדל"ן ותשתיות.

קבלת החלטות השקעה והקצאת נכסים צריכה להיות מבוססת על סמך תמחור הנכסים בהתאם למאפייני כל לקוח בבחינת מטרות ההשקעה, מידת שנאת הסיכון ולא מושפעת מתנודתיות השוק.

טבלת אפיקים

אפיק/נכס	משקל חסר	ניטרלי	משקל יתר	שינוי מרבעון קודם
מניות				
ישראל				□
ארה"ב				□
מתעוררים				□
אירופה				□
אג"ח				
אגח ממשלתי ישראל				□
אגח חברות מדורג				□
אגח חברות לא מדורג				□
אגח ממשלת ארה"ב				□
אגח חברות חול בדירוגי השקעה				□
אגח חברות חול לא מדורג				□
אגח מתעוררים				□
אלטרנטיבי				□

הנתונים נכונים נכון לתאריך 22.03.2025

באפיק זה, העדפה להשקעה במחמים ארוכים יחסית המאפשרים קיבוע תשואות גבוהות לטווח ארוך בניהול אקטיבי.

שוק האג"ח בישראל

אג"ח ממשלתי: שוק האג"ח הממשלתי עלה בשיעור של כ-1% מתחילת השנה. רגיעה ביטחונית לצד צמצום הגירעון בשל הגדלת הכנסות המדינה כתוצאה מעליית שיעור המע"מ ותשלום מיסים על הרווחים הכלואים תמכו בהמשך תהליך ירידה של תשואות האג"ח הממשלתיות. הצפי להורדות ריבית במחצית השנייה של השנה תומך בהמשך ירידה בתשואות והמשך השקעה במח"מ ארוך על מנת לקבע תשואה גבוהה לטווח ארוך. עם זאת, התממשות הסיכון הביטחוני ובעיקר הגיאופוליטי יביאו לעלייה חדה בתשואות שישקפו את העלייה בסיכון. אנו ניבחנו הארכת מח"מ בהתאם לנסיבות ולהתפתחויות במדינה.

אג"ח קונצרני ישראל: שוק האג"ח הקונצרני היה חיובי מתחילת השנה ועלה בשיעור של 0.9% (מדד תל אביב 60). המדד נסחר בתשואה פנימית של 2.79% צמודת מדד ובמרווח של 0.95% מעל האג"ח הממשלתיות לתקופה דומה. פרמיית הסיכון נמצאת סביב הרמות הנמוכות מזה שנים וכמובן יכולה לעלות עם עלייה בתנודתיות כתוצאה מהדרדרות כלכלית. עם זאת, התשואות האבסולוטיות גבוהות והורדות ריבית בהמשך הדרך מצדיקות השקעה באג"ח החברות במח"מ בינוני. פרמיות הסיכון הנמוכות באג"ח החברות מצדיקות הגדלת משקל אג"ח ממשלתיות על חשבון אג"ח חברות. בתחום אג"ח החברות, אנו מעדיפים להשקיע באגרות חוב ברמות סיכון נמוכות ובאיכות אשראי גבוהה.

סיכום

בתחילת השנה נקטנו גישה זהירה בשל חוסר הוודאות הגבוה בנוגע למדיניות הממשל בארה"ב וההתפתחויות הביטחונית והגיאופוליטיות בישראל במיוחד לאור העליות בשווקי המניות והתמחור הגבוה (בעיקר בארה"ב). אי הוודאות בכל השווקים גדלה ויש מספר גבוה של תרחישים אפשריים ותוצאות אפשריות, שחלקן הפוכות. במהלך הרבעון הראשון השווקים החלו לתמחר את הסיכונים והתגובה היתה יחסית אגרסיבית בשל התמחור הגבוה של השוק. הכלכלה האמריקאית צומחת בקצב איטי מבעבר. לא ברור אילו מהרפורמות תיושמה ובאיזה היקף, כשלחלקן השפעות סותרות על הכלכלה, על שוק המניות ושווקי האג"ח. גם לאחר הירידות בשוק האמריקאי, תמחור המניות גבוה ופרמיית הסיכון בשוק המניות נמוכה ביחס לתשואות אג"ח ממשלתי ואג"ח קונצרני ועל כן איננו נמצאים במקסימום ההקצאה לשוק המניות.

אי הוודאות בשוק המקומי עדיין גבוהה ולאור העליות המשמעותיות בשוק המניות המקומי וחזרתם של האיום הבטחוני והגיאופוליטי אנו ממשיכים לשמור על הטיה לשווקי מניות חו"ל. אנו נמצאים בחשיפה גבוהה לשוק האג"ח שיכול להוות גידור מפני האטה כלכלית וליהנות מהורדות ריבית בהמשך.

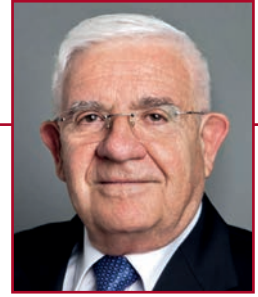
בשל המרווחים הנמוכים באג"ח החברות בארץ ובחול, יש מקום

מדור חוק ומשפט

AK
ALON KAPLAN
ADVOCATE & NOTARY

ד"ר אלון קפלן, עו"ד

הסכם ההעברה-נאמנות בתקופת המנדט הבריטי

ישראל דרך הסכם ההעברה. הטובין שולמו במרקים גרמניים מן הרכוש היהודי שהוקפא ונחסם בבנק הממלכתי הגרמני, ואילו היהודים העולים קיבלו פיצוי חלקי של כספם עם הגיעם לארץ ישראל. מעולם לא היה חוזר מלא של הרכוש היהודי שהוקפא והוחרם כאמור בגרמניה. בהגיע העולים לארץ הם קיבלו תשלום בלירות של ארץ ישראל, כאשר התשלום היה תלוי בכמות הטובין הגרמניים שנרכשו באמצעות הסכם ההעברה. עבור יהודי גרמניה הסכם ההעברה היה הדרך היחידה להגר לארץ ישראל תוך שימור חלקי של נכסיהם. ארץ ישראל, שלא כאזורי שיפוט אחרים, יכולה הייתה לקבל מהגרים עם נכסיהם בצורת יצוא גרמני, אם כי רוב ההון הנותר היה נשאר בגרמניה. התעשייה בארץ ישראל קיבלה תמריץ ונתמכה על ידי עולים יהודים בעלי אמצעים.

הסכם ההעברה - יישום וביצוע

לצורך ביצוע ההסכם נרשמו בשנת 1933 שתי חברות נאמנות:
1. חברה גרמנית בגרמניה - בשם "פלטר", ששמה המלא היה "חברת נאמנות מייעצת לארץ ישראל ליהודי גרמניה בע"מ",
2. חברה שהוקמה בתל אביב, שהייתה שותפות של בנק אנגלו-פלסטיני ושני בתי בנקאות יהודיים מגרמניה בשם "משרד נאמנות

מבוא

בישראל נחקק חוק הנאמנות 1979 זמן רב אחרי הקמת המדינה. שנים רבות לפני כן ב־1924 חוקק המנדט הבריטי את החוק פקודת ההקדשות לצרכי צדקה שדן רק בנאמנויות לצרכי ציבור וצדקה. נשאלה השאלה אצל המשפטנים האם יתכן להקים ולנהל בארץ ישראל נאמנות פרטית שאינה בגדר החוק שדאג לנאמנויות צדקה? התשובה לשאלה ניתנה על ידי שימוש מתוחכם של עורכי הדין שרובם רכשו את השכלתם באנגליה והשתמשו בהלכות של המשפט האנגלי כדי לתת פתרון לשימוש בנאמנות למטרות פרטיות עד שנחקק חוק הנאמנות 1979.

"הסכם ההעברה" ויישומו הם דוגמה מוחשית לאופן השימוש בנאמנות בתקופת שלטון המנדט הבריטי בארץ ישראל. הסכם ההעברה היה הסכם שנחתם בין ממשלת גרמניה לבין הרשויות הציוניות בשנת 1933 על מנת לסייע ולעודד הגירה יהודית מגרמניה לארץ-ישראל בפלשתינה "ארץ ישראל" ולאפשר למשפחות יהודים להעביר לפחות חלק מנכסיהם מגרמניה לארץ ישראל. הסדרי הסכם ההעברה הכילו סדרה של הסדרי נאמנות דומים לנאמנות במשפט האנגלי. היישום המעשי היה מסגרת מיוחדת של נאמנות מסחרית לפיה נעשה הסכם נאמנות עבור כל עולה, על מנת לשחרר כספים מעוכבים של היהודי המועמד להגירה מגרמניה ולהעבירם לארץ ישראל, באופן שלאחר הגיעו לארץ ישראל הכספים ישוחררו עבורו וישולמו לו.

רקע היסטורי

הסכם ההעברה נעשה על רקע צעדים אנטי יהודיים בגרמניה של העידן הנאצי, שכללו את שאיפתו של היטלר ל"גרמניה חופשיה מיהודים", כמו גם המשבר הכלכלי בגרמניה והחרם היהודי על גרמניה. האלימות הפיזית והחקיקה האנטי-יהודית בגרמניה התגברו, ואלה אילצו את יהודי גרמניה להגר. בשנת 1933 הוטל איסור כמעט מוחלט על העברת הון מגרמניה כדי להתמודד עם המשבר הכלכלי. הסכם ההעברה אפשר ליהודים להגר אל מחוץ למדינה תוך סיוע לכלכלת גרמניה וללא הברחת הון, אשר הייתה מחמירה את המצב הכלכלי של גרמניה, שכבר אז היה קשה.

גרמניה ראתה את הסכם ההעברה כאינטרס פוליטי וכלכלי שלה: הוא גרם להגירה של יהודים מגרמניה תוך התגברות על החרם היהודי בארצות שונות (שכבר היה קיים באותה עת). כך סייע ההסדר לכלכלה של גרמניה אשר הרוויחה באופן זה מטבע זר מטובין המיוצאים לארץ

לארץ-ישראל עולים אמידים מגרמניה. הגרמנים היו מעוניינים בהסכם משלושה טעמים:

1. הם רצו לגרש את היהודים.
 2. הם היו מעוניינים בהרחבת הייצור ובהגדלת מספר מקומות העבודה בגרמניה.
 3. היה להם שיקול תעמולתי - ערעור החרם האנטי-נאצי שהיה קיים באותה עת אצל יהודים בארצות הברית ובארץ-ישראל.
- ביקורת חריפה נמתחה על ההסכם מצד מספר חוגים יהודיים, בעיקר בארצות הגולה, כתקיעת טריז בחומת הסולידריות היהודית וכפגיעה בחרם האנטי-נאצי.
- הציונית הרשמית התייחסה תחילה להסכם כהסדר פרטי בין הציונים ובין ממשלת גרמניה. בקיץ 1935 שונתה העמדה, בלחץ תנועת העבודה, משהתברר כי הסכם ההעברה היה ההסדר המעשי היחיד אשר אפשר עלית יהודים מגרמניה. אלפי עולים נהנו מן ההסדר, ומספר גדול יותר של תושבי הארץ נהנו מן הגידול הכללי ופיתוח החקלאות והתעשייה הודות לזרימת ההון וההשקעות של יהודי גרמניה בארץ ישראל.

סיכום

הסכם ההעברה איפשר לעשרות אלפי יהודים להעביר חלק מהונם ולהגר מגרמניה לארץ ישראל. השימוש בנאמנות וחברות נאמנות בתקופת המנדט הבריטי בארץ ישראל וביישום הסכם ההעברה מציגה דוגמה לאוכלוסייה המתגוררת בטריטוריה של המנדט הבריטי העושה שימוש, למטרותיה, בהסדרים משפטיים שהתבססו על החוקים של אנגליה.

לפרטים נוספים:

1. מרכז המידע אודות השואה, יד ושם - ביה"ס המרכזי להוראת השואה www.yadvashem.org/odot_pd
2. הספר "נאמנות בישראל הלכה למעשה". ד"ר אלון קפלן - הוצאת הלכות

ההעברה בע"מ" להלן: "חברת העברה". פלטרו קיבלה בגרמניה את הכספים של מהגרים יהודים ושילמה לסוחרים וליצרנים הגרמנים עבור הציוד והטובין שהוזמנו ונשלחו לארץ ישראל. חברת העברה מכרה בארץ את הטובין והציוד הגרמני וסיפקה לעולים עם הגעתם את התמורה מעסקות אלו, עבור רכישת הציוד בגרמניה (בניכוי של עמלות)

היבטים משפטיים של הסכם ההעברה

הסכם ההעברה היה מבוסס על הסכמה חוזית בין המהגרים היהודים לבין הנאמן. משימתו של הנאמן הייתה לרכז ולגבות את הכספים ולהוציא לפועל את העסקאות עם היצרנים הגרמניים לייצוא. לנאמן לא היה שיקול דעת אין, מתי ולמי הכספים יחולקו.

הנאמן היה מחויב למסור את הכספים לזכות הנהנה המזוהה ולא לכל אדם אחר. הסדר משפטי דומה היה מוכר באנגליה "B A R E T R U S T" - יישום הסכם ההעברה. עד שנת 1935 חל ההסכם הזה על יהודים בעלי רכוש בסיסי של 1000 לירות שטרלינג ומעלה. (הסכום הזה נדרש מטעם שלטונות המנדט כתנאי לקבלת רישיון עלייה סרטיפיקט של "משקיע הון"). השלטונות הגרמניים העמידו את הסכום הדרוש במטבע זר. משנת 1935 חויבה בכך "חברת העברה" והדבר היה תלוי ביכולתה לשווק את מוצרי גרמניה בארץ. השוק הארץ-ישראלי היה קטן מדי, וחברת העברה נאלצה להרחיב את פעילותה גם למדינות ערב השכנות נעשו ניסיונות להגיע להסדרים דומים עם כמה מדינות במרכז אירופה ובמזרחה. המוצלח שבהם היה ההסדר עם ממשלת צ'כוסלובקיה שאפשר העברת חצי מיליון לירות שטרלינג והגירת אלפי עולים לארץ ישראל ערב מלחמת העולם השנייה.

ההסכם עם גרמניה פעל גם בחודשיים הראשונים אחרי פרוץ מלחמת העולם השנייה, עד שהופסק מחמת ההסגר הכלכלי על גרמניה. בתוך פחות משבע שנים הבטיח ההסכם העברת שמונה מיליונים לירות שטרלינג לארץ-ישראל במישרין, ועוד שישה מיליונים בעקיפין. התנועה הציונית הייתה מעוניינת בהסכם ההעברה מתוך אינטרס להביא

דוגמה להסכם העברה

מדור תרבות

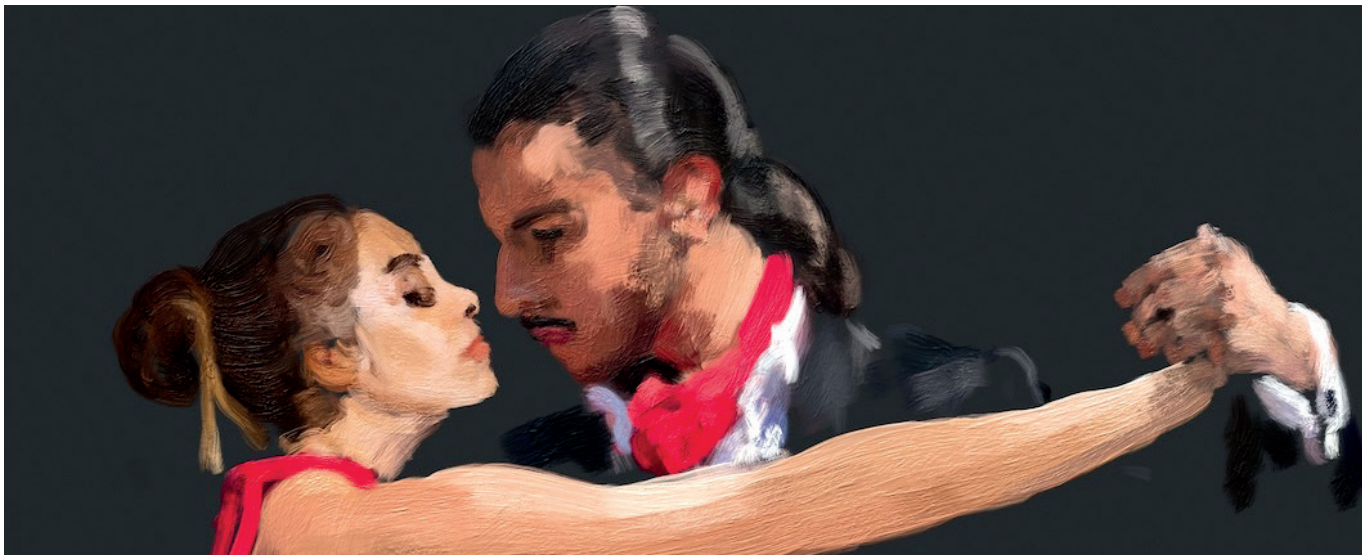
אלכסון
מחשבות מתחילות כאן

יורם מלצר, אלכסון

המסור החשמלי והבלנדר

האם יש עוד טעם לדבר על ימין ושמאל פוליטיים?
דווקא ארגנטינה מראה כי הגיע הזמן להתייחס למעשים,
לתוצאות, ובעיקר - לתועלת לציבור

ארגנטינה זה לא רק טנגו. תצלום: פטריק מקדונלד

לרכוש את שירותיהם. הדרך לעשות זאת היא ללכת לאצטדיון הכדורגל, אל היציע של האוהדים השרופים, ולפנות לאחד ממנהיגיהם. מדובר בארגונים מסודרים, הוא הדגיש, לפחות במנחים ארגוניים. אתה מציין את מספר המפגינים, את רמת האלימות והאמצעים שאתה מבקש שהם יפעילו, את המטרה שהם אמורים להפגין בעדה או נגדה, ולאחר משה ומתן קצר על המחיר, יש לך מחאה עממית ספונטנית כרצונך. לא היה מפתיע לשמוע שאפשר לרכוש כך שירותים וסחורות מסוגים שונים, כולם מחוץ לחוק.

באיזו מין מדינה התרחש המקרה הזה? איזו מין מציאות הדבר שיקף?
זאת הייתה ארגנטינה תחת המשטר של הנשיא נסטור קירשנר, ואחריו המשטר של אשתו כריסטינה פרננדס דה קירשנר, שמשלו בארגנטינה כמעט עשרים שנה, יחד ולחוד, בקומבינציות שונות וגם משונות: נסטור היה נשיא בין 2003 ו-2007, כריסטינה הייתה נשיאה בין 2007 ו-2015 (נסטור מת ב-2010, בניסיונות לא לגמרי ברורות), ולאחר מכן שימרה כריסטינה את כוחה כסגניתו של נשיא בובה,

לפני שנים, בבואנוס איירס, הוזמנתי לארוחת ערב על ידי הסופר הנהדר רודולפו פוגווייל, שהפך לידיד אישי. עם תום הארוחה, ביקש פוגווייל להסיע אותי למלון. נכנסנו למכוניתו הקטנה והישנה והתחלנו לנסוע ברחובות האפוליים. עד מהרה, נדרכת: לפנינו היה המון אדם, מאות אנשים, אולי אלף, והם היו חמושים בנשק קר, שרשראות כבדות, אלות וכלים חדים למיניהם. רבים מהם אחזו בשלטים, אך לא הניפו אותם.

"לא נוכל לעבור, תצטרך לסגת", אמרתי לפוגווייל. השועל הזקן חיך:

"אל תדאג, הם מקצוענים."

הוא ירד מהמכונית, כשהוא מותיר אותה רועטת באמצע הרחוב, וניגש אל דמויות במרכז דבוקת המפגינים. לאחר דקה, הוא שב אל המכונית והמשכנו לנסוע, ובשיחה. ההמון נפתח כמו ים סוף בפני בני ישראל, אך שום רכב ופרשים לא ניזוקו. פוגווייל הסביר את מה שראינו. מדובר במפגינים שכירים, שאפשר

או חוקים, ולאחר מכן הוא החל לשתף פעולה עם כוחות פוליטיים רלוונטיים לאג'נדה האינדאולוגית והמעשית שלו, תוך שהוא מצפה לניצחון משמעותי בבחירות לבתי הנבחרים ולתפקידי המושלים על המחוזות המרכיבים את ארגנטינה. מיליי, איש יוצא דופן, אפילו משונה, אינו תואם שום תבנית מוכרת של נשיא ארגנטיני או לטינו-אמריקני, ואפילו חורג מכל ארכיטיפ מוכר של נשיא בעידן של מדינות הלאום. דמותו כמו לקוחה מרומן, אלא שרומן כזה, למיטב ידיעתי, טרם נכתב. העיתונות מרבה להתמקד במוזרויות שלו, והן רבות וצבעוניות: יש לו חמישה כלבים, שיבוטים של כלב מיתולוגי של מיליי, וכל אחד מהם נקרא על שם כלכלן חשוב אחר מהאסכולה האוסטרית; מיליי אינו נשוי ומתנגד לנישואין ברמה העקרונית; בעברו הוא היה שוער בקבוצת כדורגל, זמר רוק וגם מדריך למין טנטרי; וזאת עוד לפני שעמדנו על כך שלמיליי, שגדל כקתולי, יש חיבה עצומה ליהדות, לחסידות, לפרשת השבוע, ולרב האישי שלו.

העיתונות, נאמנה לפשטנות שהיא מחייבת את עצמה בה, סיווגה אותו כאיש ימין קיצוני. ואיך לא? הרי הוא מגדיר את הסוציאליזם במונחים החריפים ביותר שנשמעו מעולם, תוך שלילת כל תוקף מוסרי מכמעט כל היבט של מדיניות שמאפיינת משטרים סוציאליסטיים או סוציאל-דמוקרטיים.

מאז הופעתו של חאווייר מיליי מרבה העולם לדבר על ימין ניאו-ליברלי, או אנרכו-ליברלי, שמביא איתו בשורה חדשה. דומה שתחזית סבירה לשנת 2025 היא שמיליי יתפוס כותרות רבות, גם כיוון שהוא מקורב לחוגים המשפיעים על דעתו של דונלד טראמפ, בעיקר לאליון מאסק. הכול מסווגים את מיליי כאיש ימין, אפילו כימני קיצוני. מבט מהיר על ארגנטינה שנפלה בידי של נשיאה המשונה, שקשה כל-כך להגדירו על פי הקטגוריות המוכרות, מלמד לא מעט. הנה, במשיחות מכחול קצרות:

1. סיוע לנזקקים הועבר דרך עמותות. קבלת הסיוע הותנתה בהשתתפות בהפגנות לפי דרישת ראשי העמותות, שגם שלשלו לכיסם אחוזים ניכרים מהכספים. לעתים, קבלת הסיוע הותנתה אפילו במתן שירותי מין לראשי העמותות. ראשי עמותות כאלו, שהפעילו חדרי אוכל לעניים, והיו גם אמורים להעביר מוצרי מזון בסיסיים לרעבים, התעשרו מאוד. מוצרי המזון סופקו על ידי מקורבים, והיו באיכות ירודה מאוד. לא פעם, בבדיקה שניסחה להתחקות אחר חברות שזכו במכרזים לאספקת מוצרים לנזקקים, אי-אפשר היה לגלות את שם החברה, את כתובת משרדה, את מחסניה או את הסחורה. החוטים הובילו תמיד לאנשי המשטר הפופוליסטי של קריסטינה פרננדס דה קירשנר ומקורביה.

2. דומים לראשי עמותות הסיוע לנזקקים היו ראשי ארגוני עובדים למיניהם. רבים מהם צברו הון עתק בחשבונות מחוץ לארגנטינה, ונהגו לנסוע לחופשות כשהם טסים במחלקה הראשונה. ועדים גדולים הכתיבו לעובדים את ספק שירותי הבריאות שלהם. אחוזים מדמי הביטוח עברו לכיסיהם של ראשי הוועדים, ולעובדים לא הייתה

עושה דברה הנרצע, אלברטו פרננדס, בין השנים 2019 ו-2023. בכל הזמן הזה, משל בארגנטינה מה שמכונה ה"קירשנריזם", שהוא גרסה של הפרוניזם, מיסודו של הרודן הימני הפופוליסט חואן דומינגו פרון. אלא שזהו העניין שכדאי לשים לב אליו: "ימין" ו"שמאל" בארגנטינה התערבבו באינספור דרכים. סמכותנות עם פופוליזם, מאפיינים של סוציאליזם (ואפילו קולקטיביזם) תוך יצירתה של מדינת סעד לצד טיפוח של בעלי הון מקורבים לשלטון שגם נהנו מהעוגה הלאומית, מהפרטות חסרות שחר ומהגנה אדוקה מפני תחרות מצדם של מתחרים בינלאומיים. פריטה על רגשות לאומניים והנפת דגלים "עממיים", הכול כרוך באגודה אחת שמקשה מאוד על הצופה מהצד לא לחשוב על כך ש"נציגול" ו"סוציאליזם" עורבבו היטב גם בגרמניה של היטלר, שהשפיע רבות על פרון, הגם שאת עיקר השראתו הוא שאב ממוסוליני.

וכך הגיעה ארגנטינה לבחירות של סוף 2023, מוכה, חבולה, על סף היפר-אינפלציה, חדלת פירעון ובמידה רבה מנותקת מכלכלת העולם. מדינה מותשת, שחלק גדול מאזרחיה מאס בפוליטיקה, בפוליטיקאים ובמערכת כולה. אל התמונה הזאת הגיע אאוטסיידר מובהק, כלכלן ופרשן כלכלי קולוני, בוטה וחרף-שכל בשם חאווייר מיליי. הוא ניצח בבחירות לנשיאות, בסיבוב השני, ברוב של 56% מקולות המצביעים.

הפגנה, בואנוס איירס, מפגין בהפגנה בבואנוס איירס, 2015. תצלום: הרנן פיניירה

בתוך שנה הצליח הנשיא מיליי להוריד את האינפלציה, לייצב את שער הפסו, להבריא את הבנק המרכזי ולחולל סערה של רפורמות במנהל הציבורי, בהתנהלות השלטון ובמערכות החברתיות הקשורות למדינה. אין לו רוב בסנאט או בבתי הנבחרים. מפלגתו היא עדיין מפלגה קטנה מאוד. בתחילה הוא התקשה מאוד להעביר החלטות

אישי של עיתונאים רבים. הנשיא החדש, חד לשון, בניגוד לכל נורמה של נימוס המוכרת באמריקה הלטינית, אינו מהסס להזכיר לעיתונאים שהם נהגו לחיות על חשבון הקופה הציבורית, ללא שמץ של יושרה או שקיפות.

5. ארגנטינה, ארץ ענקית, ששטחה מציב אותה כמדינה השמינית בגודלה בעולם, מחולקת למחוזות. החוקה קובעת את ההשתתפות הכספית של הממשל המרכזי בתקציבי המחוזות. בעשרים שנות השלטון של בני הזוג קירשנר ועושי דברם, התרגלו מושלים, על פי רוב אנשי מפלגות השלטון, שבואנוס איירס מזרימה הרבה יותר כסף, ונכונה תמיד לכסות גירעונות תקציביים. כחלק מהפעולות המהירות לאיזון תקציבי ולצמצום חד של הגירעון, המשטר של מילי החליט להפסיק את הזרמת הכספים מעבר למה שהחוקה מחייבת. עבור רוב המושלים, התנהלות מאוזנת אינה דבר מוכר. מושלים חופשיים, למשל, לקבוע את שכר המורים במחוזם. לפתע פתאום, לא הייתה להם אפשרות להזרים כסף למורים ולקבוצות אחרות של עובדי מדינה מחוזיים (כלומר, גם לוועדי העובדים). אחיזתם הפוליטית תלויה במידה רבה בהזרמות הכספים הללו. אלא שהממשל החדש מתקש לחשוף את השחיתות, את המנגנונים שבראשם עומדים מה שמילי ואנשיו מכנים "מנהלי העוני".

ומה קרה בנובמבר-דצמבר 2023? הפרשנים מאוחדים בקביעה שלציבור הארגנטיני, בעיקר לצעירים, פשוט נמאס. וההתקוממות הגדולה התבטאה בהצבעה עבור מועמד לא מוכר, שלא היה פוליטיקאי, שבמקור לא התכוון לרוץ לנשיאות, איש שמתקש לומר את שעל ליבו, ובמילים הבוטות ביותר. מילי דיבר במערכת הבחירות על שני כלים עיקריים שבדעתו להפעיל: המסור החשמלי והבלנדר. בכך הוא התכוון, וממשיך להתכוון, לגדיעה חריפה ומהירה של גידולי פרא של שחיתות והתערבות ממשלתית שנראית לו מיותר, ולריסוק יסודי של מנגנוני שחיתות שהיו לנורמה בארצו יתכן שתרוממה העיקרית של ארגנטינה של ימינו תהיה ערעור

מילי, נשיא ארגנטינה

אפשרות להחליף ספק בריאות. בין חברות הביטוח הרפואי וארגוני עובדים גדולים הייתה שותפות עסקית. ולא רק ארגוני עובדים התעשרו מהקופה הציבורית, אלא גם קבוצות מאורגנות מכל סוג, עד ל-barrabruvas, הארגונים של אוהדי הכדורגל ה"שרופים" שמצאו דרך להשלים הכנסה בפעילות שאינה חוקית.

3. מקורבים שזכו למשרות הפכו את השירות הציבורי לבסיס פעולה לצורך התעשרות. נחלות פאודליות בתוך השירות הציבורי גידלו תופעות כגון נהגים בשירות המדינה שלהם עצמם היו נהגים, וצי הרכב הממשלתי תפח ושימש לצרכים פרטיים. עם כניסתו של מילי לתפקיד, התגלו נחלות פרטיות רבות בתוך השירות הציבורי, כשעובדים כלל אינם מתייצבים לעבודה, וחלקם אפילו אינם יודעים מה אמור להיות תפקידם הרשמי. מדובר בעשרות אלפי עובדים. לא רק בדרגים הנמוכים התגלו תופעות מסמרות שיער כאלה. אנשיו של מילי גילו נציגים של ארגנטינה בעולם, שאינם דיפלומטים, נציגים שישבו בערים גדולות באירופה וארצות הברית, למשל לצורך קידום התיירות, וקיבלו משכורות עתק אפילו במושגים אירופיים ואמריקניים. עולה החשד שמדובר בדמי-שתיקה שניתנו בדמות משרות מדומות-למחצה בשכר מופרז, כשהנהגים הם אנשים שיש להם מה לגלות על מקרי שחיתות בתקופה של שלטון בני הזוג קירשנר.

4. בשנות שלטון ה"קירשנריזם" העיתונות התרגלה להתפרנס מן הממשלה. העיתונים המודפסים, תחנות הרדיו והטלוויזיה וגופים עיתונאיים אחרים קיבלו כספים מן הממשלה כדי לסקר את פעולותיה. לציבור לא נמסר אילו ידיעות זוכות ל"חסות" ממשלתית, ומיהם העיתונאים שחיו על חשבון הקופה הציבורית והכפיפו את עצמם לתקציב הממשלתי המיוחד (שאף היה לו כינוי, "pauta", מילה עמומה שפירושה בערך "נורמה מנהלית" וגם "קו לסימון השורה שיש לכתוב בה על גבי הדף"). בסוף 2023 הוחלט על ביטול התקציב, בבת אחת. את הסיקור העיתונאי בארגנטינה יש לקרוא מאז גם על רקע המכה הקשה שספגו כלי תקשורת רבים מרגע שיבש מקור כספי מושחת שפרנס אותם, וגם היה מקור הכנסה

מפגינה ארגנטינית: האם יש לארצה תקווה? תצלום: סנטיאגו סיטו

BEN & TONIC

חברה קטנה עם לב גדול
שהוקמה בעוטרף עזה

פשוט למזוג לכוס

עם קרח, לקשט ולהנות!

קוקטייל מוכן בבקבוק, מושלם
לשישי בערב, מסיבות, אירועים, ימי
הולדת וגם לדייט מהמם בבית

אלכוהולי, כשר בד"צ בית יוסף
ובאישור משרד הבריאות

להזמנות - 052-276-8663

אזהרה: מכיל אלכוהול - מומלץ להימנע משתייה מופרזת.

יסודי על החלוקה הישנה בין ימין ושמאל, תוך פירוק הקטגוריות המקובעות, המיושנות והמטעות הללו, קטגוריות הכולאות אותנו בוויכוח על סמלים וסיממאות, בקרב שמתאפיין בהטחת בוך מצד לצד, ולא בעיון ממשי ברעיונות, בגישות, במדיניות ובתוצאות של החלטה של מדיניות.

האם ארגנטינה של מיליי תצליח להתחיל פרק חדש ומוצלח יותר בתולדותיה? אין לדעת. ההיסטוריה הארגנטינית אינה מקור לאופטימיות. מיליי סבור שתפקידה של המדינה (רע הכרחי לפחות בינתיים, לשיטתו) מוגבל לדאגה לביטחון, משפט וסדר ציבורי. המציאות מלמדת אותו שהדברים הם קצת יותר מורכבים כמו כל דבר אחר הנוגע למציאות לאומית, פוליטית, אנושית, אין מדובר בשאלה של ימין ושמאל וגם לא של אידיאולוגיה בלבד. השאלה היא אחרת: האם בדרכו המזרה, החריפה ושוברת הכלים, יראה מיליי את הדרך לחזרה לערכי הרפובליקה, במובנה הקדום, האטימולוגי: *res publica*, כלומר "העניין הציבורי"? הרי לשם מה יש שלטון, ממשל, בירוקרטיה, מנגנון ציבורי ואפילו מטבע לאומי? האם לא כדי לטפל בענייני הציבור? האם המיאוס הציבורי שהביא לשלטון את מיליי יוביל להטבה במצבו של הציבור?

אין לי תשובה. וכי כיצד יכולה להיות ליי אבל אני כן מביא כאן זיכרון נוסף, לא שלי אלא של אבי, שעלה מארגנטינה בינואר 1954. אבי סיפר על מורה שהיה לו בבית הספר התיכון בארגנטינה, מורה להיסטוריה ואזרחות. לאחר סיום שנת הלימודים האחרונה בתיכון, בחופשת הקיץ, אבי נתקל בו ברחוב.

"שמעתי שאתה מתכוון להגר לישראל", אמר המורה. "איזה מזל יש לך. יש לך לאן ללכת. את הנזק שעשה פרון לא יתקנו גם בעוד חמישים שנה". לימים גיליתי שהמורה הוא, הזכור לטוב, היה למחברם של ספרים חשובים על היסודות החוקתיים של ארגנטינה ועל תולדות חוקתה.

חלפו שבעים שנה ויותר, והנזק מונח בפני הארגנטינים, ממתין לתיקון. אולי הפעם יצלח הדבר. סימן חיובי נוסף הוא שלקראת סוף 2024 החל מיליי לפעול במרץ לחקיקה של חוק שיאסור על פעילותם של ארגוני האוהדים הקיצוניים, שהיו לארגוני פשע מאורגן, אותן *barrabravas*. בבואנוס איירס אין יותר הפגנות מבוימות, הממומנות בכספי ציבור, שהמפגינים בהן מתחלקים למי שמתפרנסים מכך ומי שנשלחים להפגין כדי לקבל אישור השתתפות, שיאפשר להם לקבל את חבילת מזון בסיסית או כסף למחייה, בניכוי עמלת תיווך למנהלי עמותות, "מנהלי הרעב".

ד"ר רונית ולגרין, שגרירי זכרון בגוף ראשון

לצערנו לא ירחק היום בו לא נוכל יותר לשמוע גיבורי שואה מספרים את סיפוריהם באופן אישי

והזמן כאילו עוצר מלכת. מעבר לתגובות הפיזיות, מתרחש תהליך עמוק יותר. המאזינים מתחילים לדמיין את עצמם בסיטואציות שאנחנו מתארים. הם לא רק שומעים על הרעב - הם מרגישים את הבטן המתכווצת. הם לא רק מקשיבים לתיאור של הפחד - הם חווים את הדופק המואץ. זו לא סתם אמפתיה,

השואה הסתיימה לפני שמונה עשורים, אך עבור הדור השני והשלישי לשורדים, היא מעולם לא הסתיימה. הזיכרון חי - בסיפורים שסופרו שוב ושוב, ולעיתים דווקא באלה שלא נאמרו מעולם. בבתי מסוימים, השואה הייתה נוכחת בכל רגע - בפחדים מהיעלמות פתאומית, באגירת מזון, בסייטים שהתעוררו בלילות. מנגד,

זו הזדהות עמוקה שחודרת דרך כל המחסומים. ומה שמפתיע עוד יותר הוא שדווקא הרגעים הקטנים, האנושיים, הם שיוצרים את החיבור העמוק ביותר. כשאנחנו, שגרירי הזיכרון, מספרים על פרוסת לחם שמישהו חילק בסתר, או על מבט של חמלה מצד זר, או על ארנק אדום קטן שנלקח בגסות מידיה של אישה - אלה הרגעים שבהם אנשים בקהל מוצאים את עצמם ממצמצים בחוזקה או מנגבים דמעה בשקט. בסוף כל מפגש, כשהאורות נדלקים והחדר מתעורר לחיים, אפשר לראות את השינוי בעיניים של המאזינים. משהו בהם השתנה. הם לא רק למדו על ההיסטוריה - הם נגעו בה. הם לא רק שמעו עדות - הם הפכו לחלק ממנה. היום, כשאנחנו מספרים את סיפוריהם של חסידי אומות העולם, מועבר מסר חשוב במיוחד. בעידן שבו אנו עדים להתגברות האנטישמיות בעקבות אירועי 7 באוקטובר, סיפורים אלה מזכירים לנו שתמיד יש בחירה. כל סיפור על מציל הוא עדות לכך שגם ברגעים האפלים ביותר, אדם יכול לבחור בטוב. כשתלמיד בכיתת בית ספר שומע סיפור על המורה שהסתירה ילדה יהודייה בביתה, או חייל במסגרת תרבות יום א' שומע על הכומר שזייף תעודות טבילה כדי להציל משפחות שלמות - הם לומדים שיעור על אומץ, על אנושיות, ועל הכוח של בחירות אישיות. זהו השיעור שחסידי אומות העולם מלמדים אותנו, וזהו המסר שאנחנו ממשיכים להעביר הלאה - נר אחר נר, סיפור אחר סיפור העמותה "שגרירי זיכרון בגוף ראשון" מכשירה שגרירי הזיכרון בגוף ראשון, ברשויות המקומיות, חברות, ארגונים ובכל מוסד המעוניין לקחת חלק בפרויקט משמעותי כל כך.

אנחנו מספרים בכל מקום בו מעוניינים לשמוע את הסיפורים, ובמהלך השנה כולה - ובתוך זה ביום השואה, ביום השואה הבינלאומי, ימי אבל (ט' באב, יז' בתמוז, י' בטבת) ובהתנדבות מלאה. ניתן להזמין סיפור לכל קבוצה בה יש למעלה מ-10 משתתפים, בגילאים 10-120, בבתי ספר, תנועות נוער, מכינות קדם צבאיות, מקומות עבודה, סלון הבית, מתנ"סים, בתי אבות ועוד. אני נרגשת וגאה להיות חלק ממיזם כל כך חשוב, משמעותי ומרגש. ליצירת קשר עם עמותת "שגרירי זיכרון בגוף ראשון":

ד"ר רונית ולגרין, טל. 054-5773311 | <https://begufrishon.org>

היו בתיים שבהם שררה שתיקה. הרצון "להתחיל מחדש" דחק את העבר הצידה, אך ילדיהם של השורדים חשו את נוכחותו בצללים שבין המילים. הדיסוננס הזה ממשיך גם לדור השלישי. יש הנושאים את הזיכרון כשליחות, חשים חובה לדבר ולזכור. אחרים מתמודדים עם צלקות רגשיות שמעולם לא עוצבו במילים. אך כולם, בדרך כזו או אחרת, נושאים חלק מהעבר. לצד צאצאי השורדים, יש רבים שלא חוו את השואה באופן משפחתי, אך חשים אחריות להנציח. הם לומדים, מקשיבים, חוקרים ומעבירים את הסיפורים הלאה - כי ההיסטוריה הזו אינה רק של מי שהיה שם, אלא של כולנו. ככל שיום הזיכרון לשואה מתקרב, התחושות הללו מתעצמות. יש מי שמוצאים ביום הזה מקום לספר, להקשיב ולהתאבל. לאחרים, זהו יום של מתח וכאב. גם השנה, נעמוד מול השאלה כיצד נמשיך לשאת את הזיכרון - לא רק בטקסים, אלא גם בחיים עצמם. האחריות מוטלת עלינו לוודא שהעבר לא יישכח, שהקולות ימשיכו להישמע ושגם הדורות הבאים יזכרו ויבינו. לצערנו לא ירחק היום בו לא נוכל יותר לשמוע גיבורי שואה מספרים את סיפוריהם באופן אישי.

כדי להבטיח שכל אדם יוכל להכיר, לחוות ולהתחבר לסיפורם האישי של גיבורי שואה, "עמותת שגרירי זיכרון בגוף ראשון" לקחה על עצמה שליחות עמוקה לשמר את זיכרון השואה באופן אישי, חי ונוגע. שגרירי הזיכרון שהוכשרו על ידי העמותה, מספרים עדויות של שורדי שואה, של יהודים שהצילו יהודים ושל חסידי אומות עולם בגוף ראשון, בכל הארץ ובהתנדבות מלאה. יש רגע מיוחד שקורה באמצע העדות. הקהל כבר התרגל לקול המספר, לאופן שבו מסופר הסיפור. לרוב זה קורה כשמגיעים לנקודת מפנה בעדות - פרידה ממשפחה, רגע של הצלה בלתי צפויה, או תיאור של מעשה אנושי יוצא דופן. פתאום נוצר שקט מיוחד בחדר. אפשר להרגיש את המתח בגוף קהל המקשיבים. הכתפיים מתכווצות, הנשימות נעשות שקטות יותר. החוויה הפיזית של הקשבה לסיפור בגוף ראשון היא דבר שלא מדברים עליו מספיק. יש אנשים שמדווחים על תחושת צמרמורת בידיים, קור פתאומי, או דווקא גל של חום שעולה בגוף. הרבה מספרים על תחושת כובד בחזה, כאילו משהו מעיק עליהם פיזית. העיניים ננעצות במספר או בנקודה רחוקה,

גלריה

גלריית הבנקאות הפרטית מציגה: אורית סגיב

הצילום - ונחזור אחורה לשנת 2010 בה החלה אורית לפתח אהבה נוספת שלה, הצילום. היא נרשמה לקורסים בצילום, כדי להשתכלל בקומפוזיציה ובעיקר בכל הצד הטכני. מאז היא מרבה לצלם לא פחות מלצייר. בשנים האחרונות, במסגרת מסעותיה וטיוליה בארץ ובעולם, בצילומיה - היא שואבת השראה מהסביבה ואחר כך משתמשת בחלק מהצילומים כרפרנס לציורים. ההתייחסות לצילום ולציור מאוד דומה אצלה. מבחינת הקומפוזיציה, הקונטרסטים, אור וצל, עיבוד ורגשות. הרבה פעמים אנשים טועים לחשוב שצילום שלה הוא ציור ולהיפך.

החיבור החזק שלה לרגשות בא לידי ביטוי גם בציור וגם בצילום בכך שהיא אוהבת לצלם אנשים ולצייר דיוקנאות בסיטואציות אנושיות ואין זה פלא שבחרה בשנים האחרונות לעסוק באימון אישי ובמערכות יחסים.

במסגרת תחביב הצילום, יצאה אורית ל-3 מסעות צילום בעולם, לקפדוקיה שבטורקיה, למרוקו ולקירגיזסטן, כולם בהדרכת הצלמים גיל נחשתן ואנצ'ו גוש. אחד הצילומים שלה מהסרה במרוקו, השתתף בתחרות צילומים של נשיונל ג'אוגרפיק, ונכנס לרשימת 20 הצילומים הזוכים ואף פורסם בחוברת והוצג בתערוכה של נשיונל ג'אוגרפיק.

שירה ופזמונאות - בשנה האחרונה, התחברה אורית לאהבה נוספת וותיקה שלה, כתיבת השירה והפיזמונאות. במשך הרבה שנים, במקביל לכל עיסוקיה האחרים, שלחה אורית ידה גם בכתיבת שירה. מאז ימי ביה"ס היתה היא זו שכתבה את כל המקאמות בחרוזים לאירועים ומסיבות סיום, קודם שלה עצמה ואח"כ גם של הבנות שלה ובאירועים נוספים.

מספרת אורית: "לפני כ-20 שנה התוודעתי במקרה לקיומם של פורומים באינטרנט של כתיבת שירה ופשוט נכנסתי והחלטתי לנסות את כוחי גם בכתיבה מהסוג הזה. כבר אז השתתפתי בספר קבוצתי שיצא לאור, אבל החלום האמיתי היה שהשירים יולחנו ויצאו לאויר העולם באופן רב מימדי ולא רק כמדיה כתובה".

הרבה שנים כלום לא קרה עד שבמקרה נחשפה אורית בפייסבוק לפרסום של "אולפני שיר" בעלות רובי ראובני, שהציעה השתתפות בהגדלה להוצאה לאור של ספר שירה. מכאן התגלגלו העניינים ונוצר הקשר עם האולפנים. במסגרת העבודה המשותפת, הלחננו 9 שירים של אורית, הופקו להם סקיצות שהתפרסמו ביוטיוב וברשתות ואורית אף התראיינה לגבי השירים שלה בתחנות רדיו מקומיות שונות. כמו כן יצאה לאור חוברת הכוללת את השירים שהולחנו ושירים נוספים, ומשלבת גם ציורים וצילומים של אורית, בהתאמה לשירים.

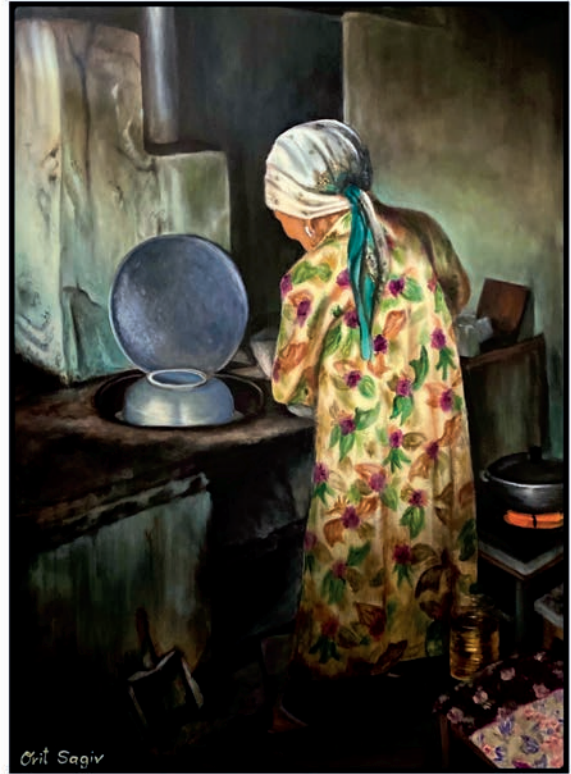
בשנת 1980 הגיעה אורית סגיב לחיפה מגבעתיים כדי ללמוד בטכניון אדריכלות. "אני בת יחידה להורים פולנים", היא מספרת, "ותמיד אהבתי תחומי אמנות שונים. המשיכה הזו הביאה אותי ללמוד ארכיטקטורה. רני היה בן הזוג שלי עוד מתקופת הצבא, ואחרי שנה גררתי אותו לחיפה. הוא התחיל לעבוד באינטל וכשסיימתי את הלימודים החלטנו שנחמד לנו בחיפה, והשתקענו כאן". מאז חלפו לא מעט שנים. כיום אורית בת 65. לפני כ-10 שנים פרשה מעבודתה רבת השנים ברשות מקרקעי ישראל ואז למדה אימון אישי ואימון למערכות יחסים. בעלה רני היה בעלים ושותף בחברת הייטק וגם הוא פרש מעבודתו לפני כ-5 שנים. בני הזוג מתגוררים מזה 35 שנה בשכונת רמת ספיר בחיפה. יש להם 2 בנות ו2 נכדים.

מזה כ-19 שנה היא לומדת אצל האמנית ורדה סולל-שמאי. אורית: "יום אחד, בשנת 2006 החלטתי שאני לא מחכה עם הציור לפנסיה, והתייצבתי אצלה כדי ללמוד ולגייס את עצמי ברצינות לנושא. ורדה העניקה לי כלים חשובים והשראה, וכיום אני מגיעה אליה גם כדי להיות בתוך מסגרת, וגם משום שאני אוהבת לצייר בחברה. כשאני לא אצל ורדה אני לא מציירת. אין לי בית סטודיו, ציוד הציור שלי נמצא אצל ורדה, ואני באה לשם כדי לעבוד". התערוכה "נון-קונספט" בעין הוד, אותה אצרה דניאלה טלמור, היתה תערוכת היחיד הראשונה שלה, אחרי השתתפות בכמה תערוכות קבוצתיות בבית האמנים ע"ש שאגאל. "התערוכה נקראה כך כי

אני לא אוהבת לעבוד בסדרות וקשה לי עם הגדרות. אני מאוד סקרנית ואוהבת להתנסות, לטעום מכל מיני סוגים, באמנות ובכלל. לכן היצירות שלי שונות מאוד אחת מהשנייה. יש צבעוני ויש מונוכרומטי, יש ברור ויש מטושטש, יש סגור ויש פתוח, יש אור ויש צל. בשנים האחרונות סגנון הציור שלי מתרכך. טוענים כנגדי שאין לי קו ברור, ואני אומרת - זאת אני, אחת שזקוקה לגיוון והתנסויות, אולי במקביל לתהליכים שאני עוברת בחיים". לאחר מספר תערוכות בחיפה ובת"א, בשנת 2022 השתתפה אורית בתערוכה של 50 אמנים ישראלים בפריז, בארגון של שוקי כהן והלן אונגר, עם האוצר קלמנט אבו. התערוכה התקיימה בבית העירייה של הרובע התשיעי של פריז. טכס הפתיחה היה מרשים ורב מבקרים והגיעו לברך רבים מחשובי העיר, ביניהם ראשת העיר ורב העיר. תערוכה זו הכתה גלים רבים באזורי האמנות של פריז.

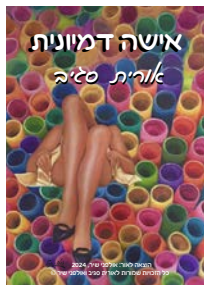
בעמ' הבאים: מציוריה וצילומיה של אורית, וכן שירים פרי עטה המלווים בציוריה וצילומיה

גלריה

אורית סגיב: שירים וציורים מתוך החוברת 'אישה דמונית'

ככרות הכאב

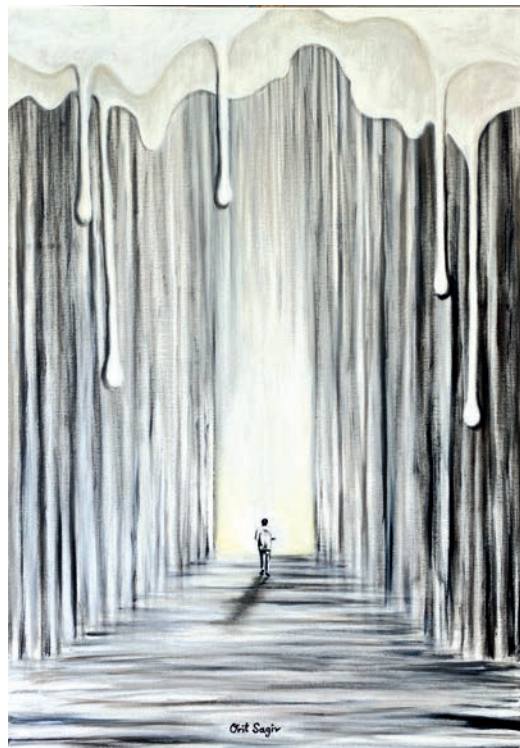
הוא מסתובב בככרות
זועק זעקתו אל העולם,
נושא שלטים שעליהם
המלים בוערות.
אומרים שהוא מוחה,
מפגין, יוצא מהכלים,
אבל הוא רק בוכה,
חיו אינם חיים.
חרש כבר את הגלובוס
באינספור פגישות,
עם כל שועי עולם.

פרש זעקתו
מתוך לבו המדמם,
אולי אל תוך לבם.
והוא אפלו לא יכול להתאבל,
כי יש לו ילד חי,
לזה הוא מתפלל,
רק אלוהים יודע עד מתי.

מזמן כבר לא עובד
ולילותיו טרופים,
המשימה היא להציל
את בנו מהטורפים.

Orit Sagiv

Orit Sagiv

כלם עונדים סכות
צהבות או דסקיות,
אבל למי שצריך
יש בחירות הזיות.
אבל מי שצריך
אטום מלהיות.

ואיכשהו נדמה
שהעולם כבר התרגל
והחיים נמשכים
בשגרה מזיפת.
הוא חושב על היגד שלו
מטל במנהרה מטנפת.

וממשיך בלי לאות
לאחז בשלטים,
לא לישון בלילות,
לא לנשום בימים,
לחדור לכבות
ולצעוק כאבו,
חדשים או שנים,
עד שהילד יבוא.
כן, אין לו מזור
עד שהילד יחזר.

הוא מסתובב
בככרות
נושא שלטים
כתובים בדם
עיני החלד טחו
מלראות,
עולם הפוך נגדו
ובעדם.

הוא מסתובב
בככרות
לבו אינו מפסיק
מדמע,
והעולם עור מראות
והעולם חרש
משמע.

אמא

מכוח ארועי החיים
שהותירו בה רשומים..

כל דמעה שלה
צורבת

נתיב של כאב

בתוך נשמת

ואני יודעת

שגם לי חלק נכבד

בהגדשת

סאת דמעותיה.

רק רוצה

לבקש סליחתה

למרות שאין בה

כל כעס,

לאהב אותה

כמו שמגיע

רק לה,

אמא

אולי היחידה בעולם
שאהבת אותי
בלי תנאים
בלי שום חשבונות
ומעבר לכל הכללים.

עיניה כהו

זה מכבר

אך רואה היא היטב

כל שנוי

שבי חל,

מצליחה לחדר

קלפונתי.

אשה מיחדת

שנכתב לה

להיות

אחות רחמניה

לטפל בזה שנוקק

ליד מלטפת..

ומתי תטפל בעצמה

כבר אולי??

אוקבת עד כלות,

נותנת עצות,

אינה כופה דעתה

רק מתפללת לטוב.

גם כשצווקת

מכל הלב

אוכל להבחין

בקצה של חיוך מיסר

הרוט בזוית עינה.

התבגרות

השנים עושות את שלהן
ואפשר לראות קצת סימנים,
על הגזרה ועל הגוף
ובדאי על הפנים..

אבל הראש בעיניים

רגלים על האדמה,

להתבגר היא מסרבת,

כזו תמימה אך חכמה...

מין אופטימית מפגרת,

את הטוב תמיד מוצאת,

רב הזמן היא מאשרת

ומכל מצב יוצאת...

מחזרים היא עוד אוספת,

גם בוגרים גם צעירים

את כלם היא מלטפת,

הם אותה עוד מסעירים..

אצלה תמיד יהיה בקוש

לכל סיכוי של כוף,

בשביל רגע של ריגוש

נפשה היא תחרף...

מין אופטימית מפגרת...

מילים: אורית סגיב
לחן: טאל חיים

יש לה אלף עסוקים
וגם רוצה לנוח,
אבל עוד עפה לשחקים,
אצלה הכל פתוח.

לפעמים גם מתעצלת,
לא רוצה להתאמץ,
ועל כך לא מתנצלת,
נהנית ממה שיש.

היא כאחות תזוית

אוספת חיות,

מנהלת קרב חזית

מול שגרה ובעיות...

מין אופטימית מפגרת...

נפצי את החומות אשה

נפצי את החומות, אשה
וטוב שעה אחת
לפני האל חזור..

קחי את הסכון

שבלעדיו גם אין סכוי

לגעת שוב באור..

צאי אל העולם

פתוחה וחשופה

תני לעצמך לחוש,

עוצמה של רגשות

עד קצה גבול היכולת

עמוק, ללא אלוש...

אולי זה קצת יכאב

תזילי גם דמעה

אך דעי שזה כדאי.

כי בין כאב לסבל

תזוכחי לדעת

שיש שמחה בלי תנאי...

ובעקר, אשה,

תזכרי סוף סוף לגעת

באהבה נכספת...

זו, הקשה מכל

אך גם העלאית

אליה, אל עצמה,

זו שאינה נכזבת.

מילים: אורית סגיב
לחן: רומן גרין

אולי מחר...

אין נוכל לדעת

שזה מה שנוצרה מחר?

היום קושרים חבלי תשוקה,

אולי מחר נאמר, נגמר..

היום אתה נשבע,

מחר אולי תפר.

היום אני אתך,

אולי מחר אהב אחר???

היום חולמים ביחד,

מחר אולי לחוד.

אתה לוכד אותי היום,

מחר תרגיש לכוד..

היום אתה מקיף עולם

כדי אותי למצוא.

מחר אולי תברח רחוק

רק לחפש מחבוא...

או אמונים אל תשבע,

אל תדבר על נצח,

אהב אותי כאן ועכשו

ואת הרגע ננצח....

מילים: אורית סגיב
לחן: שדה בן ברוך

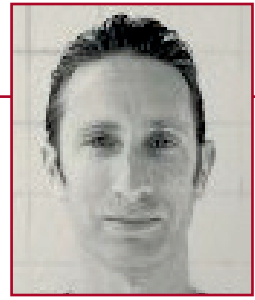

מדור תרבות

אלכסון

מחשבות מתחילות כאן

ד"ר תום ביאליק, אלכסון

ממזרח היער וממערב העצים

חשיבה אנליטית מול חשיבה הוליסטית? שתיהן זמינות ומציעות לנו הרבה, כל אחת בדרכה

על פי התפישה האנליטית, היחיד נמצא במרכז. תפישה זו צמחה, ביוון העתיקה, אצל פילוסופים שהדגישו את הערכים הפנימיים, חופש הבחירה וסיפוק רצונותיו של היחיד (של אזרחי יוון בלבד, תוך התעלמות מנשים, עבדים או בני עמים אחרים). מאז התפשטה תפישה זו לחברה המערבית כולה. היא הצמיחה את תנועות השחרור, זכויות האדם וחופש הפרט שאנו מכירים ומוקירים כיום. תפישה זו מעמידה את האדם במרכז, על כל צרכיו, רצונותיו ומגבלותיו, לעיתים תוך התעלמות מההקשר, מהסביבה ומהחברה שבה הוא נמצא. תפישה זו גם מהווה את הבסיס לתהליך המדעי, שבו נעשה ניתוח אנליטי קפדני של נתונים כדי לסווג ולמיין אותם על פי תכונותיהם, תוך הפשטה וייצוג סימבולי של מרכיבי המערכת ומציאת חוקים לוגיים המשותפים לקבוצות השונות באופן דה-קונטקסטואלי - כל זאת כדי להסביר תופעות בעולם הטבע ולחזותן.

מנגד נמצאת התפישה ההוליסטית, שצמחה במזרח הרחוק, אשר שמה במרכז את הסביבה וההקשרים החברתיים-תרבותיים. היציבות והלכידות החברתית עומדות בבסיס תפישה זו, והן גוברות על צרכיו ורצונותיו של הפרט. חשיבות גדולה מיוחסת להרמוניה של הסביבה ולאיינטראקציה ההרמונית בין האנשים. הפתגם "צריך כפר שלם כדי לגדל ילד" משקף היטב תפישה זו, הבאה לידי ביטוי ביצירת גוף ידע קולקטיבי-מסורתי של הקבוצה השלמה, תוך הסתמכות על אינטראקציות דיאלקטיות-אסוציאטיביות בין חבריה. במילים אחרות, על פי התפישה האנליטית, הסביבה צריכה להיות רגישה לאינדיבידואל - ואילו בתפישה ההוליסטית, האינדיבידואל צריך להיות רגיש לסביבה.

דרכי הפעולה והמטרות של שתי תפישות אלה שונות גם הן. על פי התפישה האנליטית, הידע מתפתח מתוך דיון ושיח על נקודות מחלוקת, סתירות ורעיונות מתחרים, כדי להחליט איזה רעיון, הסבר או תאוריה הם נכונים יותר. אם ישנן שתי תאוריות המסבירות את אותה תופעה בדרכים שונות, בעלי תפישה אנליטית ידונו, יוכיחו ויצדיקו את עמדותיהם עד שיגיעו להחלטה איזה תאוריה מתאימה יותר, תוך פסילת התאוריה המתחרה. בעלי התפישה ההוליסטית, לעומת זאת, יעשו ככל יכולתם כדי להימנע מקונפליקט או ויכוח. מבחינתם השמירה על הלכידות החברתית חשובה יותר, ויש לשאוף למצוא את עמק השווה בין שתי תאוריות, תוך הבנה שיתכן ששתיהן נכונות בהקשרים שונים. גישה זו נתפשת כפייסנית יותר, ומתחשבת

נתחיל בתרגיל מחשבת. הביטו באחד הציורים או התמונות התלויים על קיר ביתכם, רצו כזה המציג סיטואציה מורכבת המכילה מספר רב של פרטים. תארו בקצרה מה אתם רואים בציור. אם יש לכם אפשרות, כתבו את התיאור או אמרו אותו בקול רם לאדם אחר. כעת, שימו לב לסדר שבו תיאר את הציור. האם התחלתם בתיאור הסביבה וההקשר של הציור, או שמא התחלתם בתיאור המרכיבים השונים שבציור? לדוגמה, אם אתם מתבוננים בציור של בית קפה ברחוב פריזאי, האם תיאר את החלילה את הסיטואציה הכללית, כלומר את בית הקפה והרחוב ובו אנשים יושבים ומשוחחים, או שהתחלתם בתיאור ספציפי של האנשים, השולחנות והכיסאות? אם התחלתם בתיאור הסביבה, ייתכן שאתם נוטים לחשיבה הוליסטית. אם התחלתם בתיאור מרכיבי הציור ומאפייניהם, ייתכן שאתם בעלי דרך חשיבה אנליטית. בניסוי דומה ביקשו מאנשים לתאר ציור של דגים של שוניות אלמוגים. הם מצאו שאנשים ממדינות המזרח הרחוק, כמו יפן, נטו לתאר בתחילה את הסביבה וההקשר של הציור, כלומר את שונית האלמוגים, בעוד שאנשים ממדינות מערביות, כמו ארצות הברית, התחילו לרוב בתיאור הפרטים הבודדים, כלומר הדגים השונים שבציור. תרגיל זה מדגים את ההבדל העיקרי בין התפישה האנליטית להוליסטית: התמקדות בפרט ותכונותיו לעומת התמקדות בהקשר הכללי ובאיינטראקציה בין הפרטים בסביבה.

אפילו כאן העין מתמקדת בפרטים: 'שלג: בולבאר דה קלישי' (1886), פול סיניאק. Minneapolis Institute of Art, תצלום: Google Art Project, ויקיפדיה

יש דגש על פעילויות שיתופיות. כל אחת מתפישות אלה אינה חפה מהטיות קוגניטיביות, העלולות להשפיע על אופי קבלת ההחלטות ויכולת החשיבה הביקורתית. בתפישה האנליטית, אנשים נוטים לפעול לפי "טעות הייחוס הבסיסית", הנקראת גם "הטיית ההתאמה". לפי הטייה זו, אנשים מייחסים תכונות אופי או ערכים מוסריים לאנשים על פי התנהגותם, בלי להתייחס להשפעה סביבתית ולהקשר שבו האירוע התרחש. לדוגמה, כאשר מכונית עוקפת אותנו בפראות על הכביש, נחשוב מיד שמדובר בנהג אנוכי, עצבני, או טיפש, תוך התעלמות מנסיבות האירוע - יכול להיות שהאדם ממחר להגיע לבית חולים, או שעובר עליו יום קשה, או שפשוט דעתו הוסחה לרגע אחד מהנהיגה. לעומת זאת, אנשים בעלי תפישה הוליסטית נוטים להפגין את "הטיית המבט לאחור", כלומר לחשוב שהם ידעו מלכתחילה את התוצאה של האירועים שהתרחשו, מבלי להיות מודעים לכך שזו רק מסקנה בדיעבד, לאחר שהאירועים כבר התרחשו.

בתור חוקר בתחום החינוך המדעי, אני מאמין שיש להבדלים אלה בין התפישה האנליטית לתפישה ההוליסטית חשיבות רבה לגבי הדרך שבה אנו לומדים ומלמדים. כולנו נמצאים על הרצף שבין התפישות הללו, ומיקומו משתנה בהתאם לסיטואציה ולהקשר, לזמן ולמקום. עלינו להיות מודעים להבדלים אלה ולהתאים את אופי ההוראה ומטרות הלמידה לסביבה שבה אנו פועלים. תלמידים בבתי ספר מערביים עלולים להרגיש צורך לקבל את התשובה הנכונה לכל בעיה, לעיתים תוך התעלמות מההקשר הסביבתי היכול להסביר את קיומן של שתי תשובות נכונות. תלמידים בבתי ספר במזרח הרחוק, לעומת זאת, עלולים לחוש אי נוחות בסיטואציות שבהן מוצגות להן תאוריות מנוגדות, ועלולה להיות להם נטייה להימנע מהטלת ספק ושאלת שאלות, כדי להימנע מהפרעה לסדר החברתי. גם כשאנו מכשירים את המורים להוראה בבתי הספר, או כשאנו מפתחים חומרי לימוד וסביבות למידה, עלינו לקחת בחשבון את ההבדלים בין התפישה האנליטית לזו ההוליסטית. על המורים להיות רגישים ופתוחים לשתי התפישות ולדעת כיצד לנצל את יתרונותיהן ולהתמודד עם חסרונותיהן. מערכת החינוך צריכה להיות גמישה מספיק על מנת לאפשר לתלמידים בעלי נטייה לכאן או לכאן להתפתח ולהתקדם בדרכם ובקצב האישי שלהם. אין זו משימה פשוטה, אך הצעד הראשון הוא פיתוח המודעות להבדלים בין שתי התפישות וביכולת לזהות ולהגיב להן בזמן ובמקום המתאימים..

ד"ר תום ביאליק, בוגר המחלקה להוראת המדעים במכון וייצמן למדע, הינו חוקר בתחום החינוך המדעי באוניברסיטת ראדבאוד שבהולנד. מחקריו מתמקדים בפיתוח מיומנות החשיבה הביקורתית של תלמידים, שימוש במודלים ממוחשבים בשיעורי המדעים, ופתרון בעיות מורכבות.

פרטים נוספים ניתן למצוא באתר <http://tombielik.com>

בערך השמירה על מרקם היחסים העדין בין האנשים בחברה, בניגוד לתפישה האנליטית הנתפשת כדטרמיניסטית וקרה יותר. ניתן להבדיל כך בין תאוריות מדעיות לתאוריות פסאודו-מדעיות, כמו הומאופתיה, אסטרוולוגיה או שיטות ריפוי אלטרנטיביות. במדע, המייצג את התפישה האנליטית, מתקיים ללא הרף דיון נוקב בין מדענים בעלי תאוריות שונות, בניסיון להגיע להסכמה על התאוריה הנכונה והמדויקת ביותר. כמעט כל הזוכים בפרסי נובל בתחומים מדעיים מספרים על המאבקים הרבים שהיו להם בתחילת דרכם, כאשר הם גילו תגלית חדשה ומהפכנית העומדת בסתירה לתאוריות המדעיות המקובלות באותה תקופה. לעומת זאת, בתחומים פסאודו-מדעיים, המייצגים את התפישה ההוליסטית, כמעט לא ניתן למצוא התנחחויות ודיונים בין מחזיקי הגישות השונות. **האם שמעתם על יוכוח בין מטפל באבני-קריסטל לבין מטפל בגלי-תטא על יעילות הטיפולים שלהם? קרוב לוודאי שלא. ברוב המקרים הם יסכימו שכל אחת משיטות הטיפול מתאימה לאנשים שונים או למצבים שונים.**

פריחת הדובדבן בנהר Meguro ביפן. תצלום: סורה סגאנו.

ההבדלים בין שתי התפישות מסבירים גם הרבה תופעות שבהן אנו נתקלים בחיי היומיום. צורת השלטון מבטאת במקרים רבים את התפישה החברתית-תרבותית הרווחת במדינה. לדוגמה, בארה"ב מייחסים חשיבות עליונה לדמוקרטיה, לקפיטליזם ולחופש הפרט, היכולים לבוא לידי ביטוי גם בהיבטים שליליים כמו תרבות הצריכה הבזבזנית, פערים כלכליים וחברתיים קיצוניים, והחופש לרכוש כלי נשק. לעומת זאת, בסין ניתן למצוא סוציאליזם קולקטיבי, שבא במקרים רבים על חשבון זכויות הפרט ומוביל לחיים בחשך מתמיד מעינו הפקוחה של השלטון. במדינות מערביות ניתן דגש רב לרווחתו של האדם הפרטי, לעומת מדינות במזרח הרחוק שבהן

מדור טכנולוגיה ומדע

פרופ' אלכס גורדון

הידען
www.hayadan.org.il

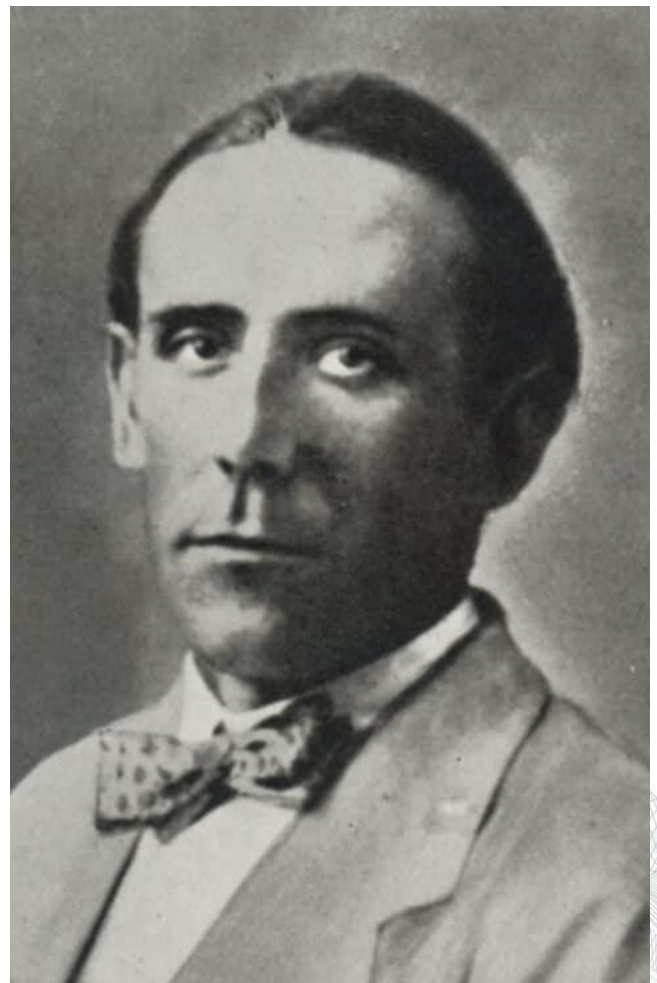
אמיל יוליוס גומבל - סטטיסטיקה קטלנית

ההפסד של גרמניה במלחמת העולם הראשונה ונפילתה של המונרכיה הובילו לשוויון זכויות של היהודים עם הגרמנים. היהודים השיגו אמנציפציה במדינה, שנשדדה והושפלה במלחמה, דוכאה על ידי המנהיגות חסרת היכולת ונבזזה על ידי בעלות הברית המנצחות. מה שהיהודים לא הצליחו להשיג באימפריה הגרמנית בעתות השלום והשגשוג, הם הצליחו להשיג במדינה שסבלה מההפסד הנורא והייתה נתונה להיפר-אינפלציה. מאז נובמבר 1918, המאבק של יהודי גרמניה לארגון מחדש של גרמניה החל בקנה מידה חסר תקדים. הרפובליקה הגרמנית הצעירה הפכה לזירה לניסיונות היהודים להציל את המולדת ולארגן מחדש את החברה הגרמנית.

שנות 1918-1933 ראו את פריחת הפעילות המדעית, התרבותית והמהפכנית בקרב יהודי גרמניה. הסוציאליסטים והאינטלקטואלים היהודים רוזה לוקסמבורג, קורט אייזנר, ארנסט טולה, גוסטב לנדאוואר, אריך מיזאם ואויגן לווינה הפכו למנהיגי המהפכה בגרמניה. במשך חמש עשרה שנים, ניסו היהודים לארגן מחדש את גרמניה, לגרום לה להיות סובלנית ומכבדת כלפיהם, דבר שאינו מקובל מבחינת האידיאולוגיה הגזענית של האנטישמיות הגרמנית, ששלטה רוחנית במדינה החל מהיוולדה ב-1879 בעבודה של וילהלם מאר. חלומותיהם של המהפכנים היהודים היו צבועים באדום של הסוציאליזם.

ב-18 ביולי 1891 במינכן נולד למשפחה יהודית של מנהל בנק פרטי אמיל יוליוס גומבל. הוא היה הראשון מבין שלושה ילדים של פלורה והרמן גומבל. אחיו פאול נולד בשנת 1894, והלנה, הצעירה ביותר, נולדה בשנת 1902. הוריו, שניהם יהודים, היו קרובי משפחה רחוקים מעיירות קטנות בבאדן. המשפחה התגוררה בעיירה בשם היילברון, במרחק של כשלוש מאות קילומטרים ממינכן. אמיל ידע היטב על מוצאו היהודי. דודיו ובני דודיו בהיילברון היו עמודי התווך של הקהילה היהודית, וחינוכו כלל שיעורים של לימודי דת בשבוע, כפי שנדרש מכל תלמידי הגימנסיה, שבה קיבלו קתולים, פרוטסטנטים ויהודים שיעורים נפרדים. מעגל ההכרות של הוריו היה בעיקר יהודי. בשנת 1910 סיים אמיל את לימודיו בגימנסיה. הוא למד כלכלה באוניברסיטת מינכן והגן שם על עבודת דוקטורט בנושא על האינטרפולציה של מצב האוכלוסייה (1914). ב-1914 הוא התנדב לחזית מלחמת העולם הראשונה, אך במלחמה הוא הפך לפציפיסט. באביב 1915 הוא התפטר מהשירות הצבאי והצטרף לאיגוד הפציפיסטי

פעולתיו של המתמטיקאי אמיל יוליוס גומבל (Emil Julius Gumbel) שהוכיח באמצעות סטטיסטיקה את מספרם הרב של הרציחות הפוליטיות, חשפו את האפליה במערכת המשפט הגרמנית לאחר מלחמת העולם הראשונה, והוא נרדף על ידי הנאצים בשל דעותיו הפציפיסטיות ויהדותו

אמיל יוליוס גומבל, 1931. מתוך ויקימדיה

תמיכה מאלברט איינשטיין

אלברט איינשטיין היה אחד התומכים הפעילים ביותר של גומבל. באחת ההפגנות בשנת 1930 הוא אמר: "הסיבה החיצונית למפגש שלנו היא פרשת גומבל. השליח הזה של הצדק כתב על הפשעים הפוליטיים הבלתי נתפסים, כתב במיומנות, בתשוקה, באומץ לב יוצא דופן ובכנות הראויה להערצה, ובספריו הוא פקח את עיני הציבור. וזהו האיש שהתלמידים רוב רובם של הקולגות מנסים בכל כוחם להוציאו מהאוניברסיטה."

ב-31 באוגוסט 1932, נתן גומבל ראיון לסוכנות הידיעות היהודית, שבו תיאר את מצבו וחזה את העתיד הקרוב: "הסטודנטים הנאצים התכוונו להיות הדיקטטורים של האוניברסיטאות בגרמניה. הם התנגדו לי נחרצות במשך שנים כי הראיתי, כיצד הם רצחו אנשים חפים מפשע. [...] הם שונאים אותי כי אני פציפיסט. [...] הנאצים הם פשוט הכוחות הישנים שהקימו את משטר הקיסר. [...] הם ימשיכו לרצוח אנשים, במיוחד יהודים, כי בגרמניה האנטישמיות פופולרית." בשנת 1932, הושעה גומבל מללמד. זה אולי היה הניצחון הראשון של הנאצים לפני שעלו לשלטון. גומבל התנגד בפומבי למפלגה הנאצית, ובשנת 1932 היה אחד מ-33 החותמים הבולטים על הקריאה הדחופה לאחזקת לאחר שהנאצים עלו לשלטון, שמו של גומבל הופיע ברשימת הסופרים שספריהם היו אמורים להישרף וברשימה הראשונה של אנשים שנשללה מהם אזרחות גרמנית. אבל אז הוא כבר היה בצרפת, שם פרסם מאמרים אנטי-נאציים ועזר למהגרים גרמנים להתיישב בצרפת. הוא כתב: "זהו כבוד גדול עבורי להיות המהגר הראשון בזכות הפרסומים שלי על הרייך השחור ורציחות פוליטיות."

בשנת 1940, לאחר כיבוש צרפת על ידי גרמניה, היגר גומבל לארצות הברית. לאחר המלחמה, הוא ניסה לשוב ולהשתלב באוניברסיטת היידלברג, אך בקשתו נדחתה.

רצה לחזור להיידלברג וסורב

מ-1937 ואילך, תחילה בצרפת ולאחר מכן ב-1940 בארצות הברית, הוא הפך למומחה בתחזיות, תחילה של שיטפונות נהר ולאחר מכן של רמות יובש ותופעות אקלימיות קיצוניות אחרות. לגומבל היה תפקיד מכריע בפיתוח תורת הערכים החריגים (Extreme value theory) יחד עם לאונרד טיפס ורונלד פישר. ספרו Statistics of Extremes פורסם ב-1958. על שמו נקראת התפלגות גומבל (Gumbel distribution). גומבל קיבל אזרחות אמריקאית ומונה לפרופסור באוניברסיטת קולומביה משנת 1953. ב-10 בספטמבר 1966, מת גומבל בעיר ניו יורק.

פרופ אלכס גורדון, דוקטור לפיזיקה. פרופסור מן המניין (אמריטוס) בפקולטה למדעי הטבע באוניברסיטת חיפה ובמכללה האקדמית לחינוך אורנים. מחבר של 11 ספרים וכ-900 מאמרים, מסות וסיפורים ב-93 הוצאות לאור וכתבי עת ב-17 מדינות, בעברית, באנגלית, בצרפתית, ברוסית, באוקראינית ובגרמנית. הספרים האחרונים: "פטרייטים חסרי מולדת" (2023, "כרמל", ירושלים), "הדיסוננסים היקרים שלי: סיפורי קייב" (2024, "כרמל", ירושלים), "יהודים אינטלקטואלים, יוצרים והורסים, מול "השאלה היהודית" (בהדפסה ב"כרמל", ירושלים).

לאבולוציה חדשה, שב-1922 שינה את שמו לליגת זכויות האדם הגרמנית. הוא עבד בחברת Telefunken. בשנת 1917 הצטרף גומבל למפלגת הסוציאל-דמוקרטים הלאומית של גרמניה, ובשנת 1920 עבר למפלגת הסוציאל-דמוקרטים. עם זאת, הוא היה אדם בעל דעות עצמאיות, היה "מפלגה של אדם אחד", העריך את הדמוקרטיה, דחה את המהפכה, ובנובמבר 1918 דיבר נגד "דיקטטורת הפרולטריון", והטיף לכינוס אספה לאומית.

בשנת 1929 פרסם הסופר הגרמני ממוצא יהודי, ליאון פויכטוונגר, את הרומן הצלחה. הפרק התשיעי מההיסטוריה של העיר מינכן, בחלק הרביעי של הספר נפתח כך: "בשנים ההן (לאחר סיום מלחמת העולם הראשונה - א. ג.), אחת הדרכים המועדפות ביותר להפריך את טיעונו של יריב פוליטי הייתה רצח. בגרמניה, אמצעי זה היה בשימוש בעיקר על ידי תומכי המפלגות הימניות, שלא היו מיומנים כמו מנהיגי השמאל, בשימוש בנשק הרוחני."

בספר הקטן ארבע שנים של רציחות פוליטיות (1922), אמיל יוליוס גומבל, שהפך לפרופסור למתמטיקה וסטטיסטיקה באוניברסיטת היידלברג, סיפק את הנתונים הבאים: לאחר סיום מלחמת העולם הראשונה, בגרמניה בוצעו 376 רציחות פוליטיות, מתוכן 22 בוצעו על ידי אנשי השמאל הקיצוני, 354 בוצעו על ידי אנשי הימין הקיצוני. הדמוקרטיה הגרמנית, שלאחר המלחמה נטשה בביור לימין, מערכת המשפט שלה, הענישה את השמאלנים בחומרה וטיפול בינניים ברכות: השמאלנים נידונו ל-248 שנות מאסר, הימנים נידונו ל-90 שנים ולקנס של 730 מארקים, עשרה טרוריסטים שמאלנים הוצאו להורג, אף טרוריסט ימני אחד מבין מאות הרוצחים לא הוצא להורג. גומבל לא הספיק לכלול בספרו את שנות המאסר הנוחות שהוטלו על היטלר על ידי מערכת המשפט הגרמנית בגין פוטש "הבירה" הבווארי של 1923. בשנת 1921, אדם בעל דעות שמאליות, שר המשפטים מתיאס ארצברגר, נורה למוות על ידי קיצוניים ימניים. משרד המשפטים הפרוסי הסיק כי "הנתונים של גומבל נכונים." לאחר רצח וולטר רתנאו, שר החוץ היהודי, על ידי קיצונים ימניים בשנת 1922, כתב גומבל: "הימין נוטה לקוות שהוא יכול להשמיד את האופוזיציה השמאלנית על ידי הריגת מנהיגיה. [...] היעילות של טכניקה זו היא לא ניתנת לערעור." גומבל היה פציפיסט פעיל. בשנת 1924, בנאום שנשא בכנס של החברה הגרמנית לשלום, שהוקדש לציון העשור לפרוץ המלחמה, הוא אמר על החיילים שנהרגו: "אני לא רוצה לומר שהם נפלו בחוסר כבוד, אבל מותם היה באמת נורא", כלומר, חסר משמעות. בעבור מילים אלו הוא פוטר מהאוניברסיטה. אך הוא התקבל בחזרה במהרה בלחץ של שר הפולחן של באדן-וירטמברג.

הנסיגות

לאחר פרסום ספריו של גומבל, הקושרים (1924) ובוגדים על ספסל הנאשמים (1929), הוגש נגדו כתב אישום בבגידה, אשר במהרה בוטל. עם זאת, לאחר מינויו לפרופסור-חבר, התרחש "מרד גומבל" נגד גומבל הפציפיסט והיהודי באוניברסיטת היידלברג - סטודנטים נאצים השתלטו על הבניין, ודרשו את פיטוריו. הנהלת האוניברסיטה הזמינה את המשטרה.

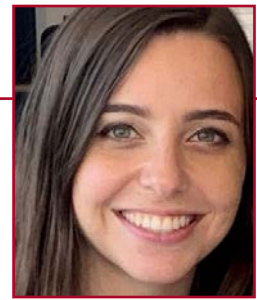

מרכז פסיכולוגיה

מכון סמיר

צופית טסלר, MA, פסיכולוגית בהתמחות קלינית
מכון סמיר בת"א

"הבית הפסיכולוגי": כיצד בלגן בבית משפיע על חיינו הרגשיים?

"הבית הפסיכולוגי"

בלגן ועומס בחפצים יכולים לנבוע ממגוון גורמים, לדוגמה: דחינות המעכבת ארגון, חוסר החלטיות בנוגע לפינוי פריטים מיותרים והיעדר זמן. יתרה מזאת, הרצון לצבור חפצים לרוב מושפע מאמונה שהם משקפים זהות עצמית, בעלי ערך סנטימנטלי או שיש להם תועלת עתידית.

העומס עלול ליצור סביבה כאוטית ומבלבלת, המובילה למאבקים פיזיים ורגשיים בארגון המרחב האישי. במקרים שבהם העומס והבלגן מפריעים לתפקוד היום-יומי - מתערערת תחושת הנוחות. שכן, האדם יתקשה באיתור חפצים, יתעכב בביצוע פעולות חיוניות או יימנע משימוש בחללי הבית כמתוכנן. במקרים אלו, ייתכן כי האדם ירגיש שהבלגן מציף אותו ולוכד אותו, מבחינה פיזית ופסיכולוגית.

חוסר ארגון כרוני

מצב של חוסר ארגון כרוני מתייחס לקושי מתמשך בשמירה על מרחב מסודר, על אף ניסיונות חוזרים ונשנים לעשות זאת. מצב זה יכול להיווצר כתוצאה מגורמים התפתחותיים, נוירולוגיים, סביבתיים או רגשיים. אנשים המאופיינים בחוסר ארגון כרוני נוטים להיות קשורים רגשית לחפצים, לצבור חפצים שאין בהם צורך ולהתקשות בפינוי פריטים לא הכרחיים, כך שנוצר בלגן תמידי בסביבתם. הם לרוב מטילים ספק ביכולתם לארגן את המרחב שלהם ורואים בכך מטלה מאיימת, ועל כן נוקטים בהימנעות. התנהלות מתמשכת זו מגבירה הסחות דעת סביבתיות ופוגעת באיכות החיים. חוסר הארגון גורם למצוקה, במיוחד כאשר הוא נוכח ביותר מתחום אחד בחיים. מחקרים קושרים חוסר ארגון כרוני למצבים כדוגמת אגרנות, הפרעת קשב וריכוז, קשיים בניהול זמן ודיכאון. תסמיני דיכאון יכולים להופיע כשהפרט מאמין כי אינו מסוגל להתגבר על הבעיה או משתמש בעקביות באסטרטגיות התמודדות שאינן יעילות.

במקרים קיצוניים, מופיעה הפרעת אגרנות כפייתית, המאופיינת ברכישה מוגזמת של חפצים, תוך חוסר יכולת להשליך פריטים, ללא קשר לערכם. התנהלות זו עלולה לפגוע בחיי האדם האגון - לסכן את בריאותו, בטיחותו ויחסיו הבין-אישיים.

המילה "בית" נמצאת בשימוש נרחב והיא נושאת מגוון משמעויות ופרשנויות. מעבר להיותו של הבית מבנה פיזי, הוא כולל גם היבטים פסיכולוגיים. מבחינה אוניברסלית, הבית מספק חוויות שליליות וחיוניות אשר מעצבות את חיי הפרט. הוא מתקשר למגוון פעילויות, משמש מאגר לזיכרונות ועשוי להוות מקור לתחושות של יציבות, המשכיות, ביטחון, פרטיות, נוחות וביטוי עצמי. כמו כן, מרחב זה מספק מענה עבור צרכים פיזיולוגיים ובין-אישיים.

המונח "בית פסיכולוגי" מתייחס לקשר העמוק בין זהותו של האדם למרחב המחיה שלו, כאשר חפצים חומריים משקפים את ה"עצמי". מונח זה מהווה תהליך דינמי, שכן אנשים יוצרים ומשנים את סביבתם הביתית ללא הרף, על מנת לשקף את תחושת העצמי המתפתחת שלהם. כחלק מתהליך זה, תכונות אישיות משפיעות משמעותית על אופן הארגון והעיצוב של הבית.

מחקר שנערך בתקופת הקורונה הדגיש את התפקיד המכריע של הבית על הרווחה הנפשית. בעקבות הנישה המוגבלת למקומות עבודה, מקומות בילוי ומוסדות חינוך, באותה עת הפך הבית למרחב מרכזי בחיי היום-יום. ממצאי המחקר הראו כי בריאות נפשית טובה ניתנת להשגה כאשר לאדם יש התקשרות חזקה לביתו, המאופיינת בקשרים רגשיים חיוביים לבית ובתחושה שהוא עונה על צרכיו הפסיכולוגיים. לעומת זאת, התקשרות שלילית לבית נקשרת לתסמיני דיכאון, מתח וחרדה. המחקר הדגיש כי סביבה ביתית המעוררת תחושות של ביטחון ויציבות - עשויה לשמש גורם מגן מפני מצוקה פסיכולוגית בעת תקופות לחוצות.

השפעת חוסר ארגון בבית

הסדר והארגון של הבית משפיעים במידה ניכרת על "הבית הפסיכולוגי", כאשר התפיסה לגבי מהו בית מסודר או מבלגן משתנה מאוד בין אנשים. בתרבות הצריכה, המאפשרת לרכוש חפצים בקלות ובשפע, בתים נוטים להיות מוצפים בחפצים, באופן שמקשה לשמור על הסדר.

בלגן בבית משקף בלגן רגשי

הבלגן לא משפיע רק על הסביבה הביתית, אלא גם על "הבית הפסיכולוגי" - הסביבה הרגשית של האדם. הבלגן פוגע באיכות החיים וברוחה הנפשית, באמצעות יצירת תחושה כאוטית של העצמי וחיים לא מאורגנים. כאשר חפצים אינם מונחים במקומם, הם גורמים לאי־נוחות, לקשיי ריכוז ולפגיעה בפרודוקטיביות. לעיתים קרובות הבלגן והעומס בבית גורמים לאדם להרגיש הצפה רגשית, לחץ, מצב רוח ירוד, תחושת איבוד שליטה, עייפות, בלבול, בושה, אשמה ושביעות רצון נמוכה מהחיים. בעוד שפעמים רבות הבלגן מוביל לקשיים רגשיים, לפעמים הוא יכול להיות תסמין של הפרעות נפשיות, ולהיגרם בעקבותיהן. לבלגן ישנן גם השלכות שליליות על מערכות יחסים בין־אישיות. הוא יכול לעורר מתח בין בני המשפחה, לעודד סטיגמה חברתית שלילית ואף ליצור בידוד חברתי. חשוב להיות רגישים כלפי האדם שיוצר את העומס והבלגן, מכיוון שכאשר בן בית קשור רגשית לחפציו - ניסיונות הזולת לסייע לו בארגון עלולים לגרום לו למצוקה משמעותית. כל אלו יכולים לערער את ההשפעות החיוביות שעשויות להיות ל"בית פסיכולוגי", ולהוביל לתחושות של חוסר ביטחון והיעדר יציבות.

ארגון הבית משפר את הרווחה הנפשית

כאשר הבית מאורגן וחפצים נמצאים במקומות המיועדים להם, אנשים נוטים לחוות יותר מצבי רוח חיוביים ותחושת שליטה. התערבויות ארגון יעילות כוללות לימוד טכניקות ארגון, ניהול זמן מיטבי וטיפול רגשי. מכיוון שביתו של האדם נוטה להיתפס כחלק מזהותו העצמית, הוא משלב היבטים רגשיים, קוגניטיביים והתנהגותיים, אשר כל אחד מהם ניתן לעיצוב ולשיפור: בהיבט הרגשי, אפשר לקדם רגשות הקשורים ל"בית פסיכולוגי" מיטב, כמו חום, יציבות וביטחון. בהיבט הקוגניטיבי, האדם יכול לעצב מחדש את תפיסותיו הנוגעות לסביבה שבה הוא מתגורר. בהיבט ההתנהגותי, ניתן להשקיע זמן ומאמץ בפעולות שיסייעו לפרט לבטא את זהותו בסביבה הביתית. טיפוח "בית פסיכולוגי" עם משמעויות חיוביות יאפשר לחוות איזון רגשי ולהתמקד בתחומי חיים חשובים, כדוגמת: השגת מטרות, ויסות עצמי וביצועים יעילים. באמצעות ארגון הבית וטיפול חיבור משמעותי אליו, אנשים יכולים להפוך את מרחבם הביתי למקור של יציבות, ביטוי עצמי ורווחה נפשית.

Oren winery

יקב משפחתי
במושב נתיב העשרה
לזכרו של
רס"ן במיל' אורן שטרן ז"ל
שנפל בהגנה על המושב
ב־7/10

מזמנים אתכם אלינו
מדי שישי ושבת
בין השעות 10:00-17:00
להנות מיון טוב, בירה, נשנושים
וסיוור ביקב עם הסיפור שלנו

ליצירת קשר: 0547886832
הכניסה היא מגיל 18+
מחכים לכם!
רישמו ב" : יקב אורן

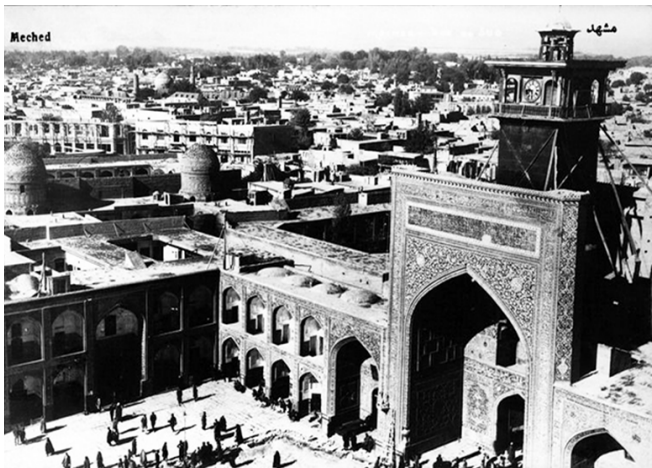
שבעה ספרי תורה בקיר

בזיכרון הקולקטיבי המרות דת בכפייה נראות כדבר מה עתיק משלהי ימי הביניים. אבל סיפורם של אנוסי משהד מצפון איראן התרחש לפני פחות 120 שנה, וחלק מהם אף עלו לארץ. על זהות סודית במבחן וקהילה ששרדה גם כנגד כל הסיכויים ומציעות לנו הרבה, כל אחת בדרכה

האוויר חזר לריאותיהם של פרנסי וראשי קהילת נ'אדיד אל אסלאם, לפחות הפעם הם ניצלו. הנפטרת נקברת אחר כבוד על פי כל כללי הטקס המוסלמים. ולאחר מכן, הרחק מעין כל, גם על פי מנהגי היהודים אותה אישה זקנה, ג'והר שמה, שהצילה את הקהילה הייתה יהודיה שהתאסלמה. היא שבה ליהדות לאחר מות בעלה המוסלמי, עלתה לארץ ישראל, התגוררה בשכונת הבוכרים ונקברה בהר הזיתים ב-1911

משפחת אהרונוב שעלו ממהד שבאיראן, אוסף יד יצחק בן צבי.

מסגד במשהד, פרס-איראן, מאוסף יאני אבידב. האוסף הלאומי לתצלומים על שם משפחת פריצקר, הספרייה הלאומית

עיר ללא יהודים

בזיכרון הקולקטיבי מקושרים לרוב סיפורי קהילות אנוסים לאירועים שהתרחשו בשלהי ימי הביניים תחת שלטון הצלב. אולם גם בארצות האסלאם התרחשו לא מעט המרות דת בכפייה, כאשר סיפורה הייחודי של קהילת אנוסי משהד הוא אולי בין המאוחרים ביותר שבהם, שכן התרחש בשנת 1839.

מלכתחילה נוכחותם של היהודים בעיר משהד הייתה לצנינים בעיני תושביה השיעים. במשהד שוכן קברו של האימאם השמיני, עלי איריזא (או עלי רזא בפרסית), אחד מתריסר האימאמים, צאצאיו של מוחמד.

שיירת הלוויה מקיפה את המסגד במשהד שבאיראן, וקיונות על הנפטרת ממלאות את האוויר, כאשר לפתע פורצים אל תוך ההלוויה נציגי השלטון המוסלמי. אישה מוסלמית מאשימה בקולי קולות את קהילת הג'ידידים (המוסלמים החדשים) שהיא ראתה מהחלון כיצד עטפו את הגופה בתכריכים על פי המנהג היהודי ולא על פי מנהג האסלאם. רוב משתתפי ההלוויה נפוצים לכל רוח, מנסים להציל את עצמם מההאשמה הנוראית שעשויה להביא עליהם מוות - יהדות בסתר. בינתיים הטונים בוויכוח שבין משפחת הנפטרת לשוטרים עולים ונעשים יותר ויותר תוקפניים, עד שדורשים השוטרים - מספיק עם הדיבורים, שאישה שתבדוק את התכריכים ותכריע.

מירכתי המתקבלים מגיעה אישה זקנה, הנשואה למוסלמי נכבד. כל ראשי הקהילה הג'ידידית עוצרים את נשמתם, יודעים היטב שהתכריכים נעשו על פי המנהג היהודי וכל מבט זריז יסגיר זאת. האישה הזקנה הולכת ומתקרבת אל גופת הנפטרת, בעודה מקללת בקולי קולות את המוסלמים החדשים שלא מקפידים על דת האסלאם והם כולם יהודים בסתר. היא בודקת בזריזות את התכריכים ואז מכריזה בקולי קולות ובאכזבה מופגנת שהתכריכים נעשו על פי ההלכה המוסלמית.

חיים מפוצלים

במשך 120 שנה חיה קהילת משהד תחת מעטה סודיות כבד, מודעת היטב לגורל האכזרי שעשוי ליפול בחלקה אם יתגלה סודם של היהודים. המוסלמים החדשים (ג'דיד אל אסלאם) נותרו לגור בגטו המסוגר, והמשיכו לקבור בבית הקברות היהודי בטענה שאין להפריד משפחות לאחר המוות.

כלפי חוץ הם נהגו כמוסלמים אדוקים, צמו ברמאדן, השתתפו בתפילות והתלבשו כמו מוסלמים לכל דבר. אבל מרגע לידתו של תינוק הוא זכה בשתי זהויות, בשם עליון - שם מוסלמי, ובשם תחתון, סודי, שהיה שמו היהודי. לפעמים אפילו חבריו הקרובים ביותר של הג'דיד (המוסלמי החדש) גילו את שמו התחתון רק בהכנות לקבורתו.

כדי להימנע מנישואי תערובת, נהגו הג'דידים לערוך "אירוסי עריסה", כלומר לשדך ילדי אנוסים בגילאי ינקות, לפעמים אפילו לפני גיל 4 או 5. כך כאשר הגיע מוסלמי שהיה מתעניין במישהי יכלו לומר לו שהילדה כבר מאורסת. נערה בת 16 כבר נחשבה לרווקה זקנה שסכנה מרחפת מעל ראשה במקרה שתצוד את עיניו של מוסלמי.

הדמיון שקיים בין חלק ממנהגי האסלאם והיהדות הקל על ההתחזות של אנוסי משהד, לדוגמה בנוגע למצוות ברית המילה. אולם בנושאים אחרים היה פיקוח הדוק במיוחד, כמו זה הנוגע לשבת ולכשרות. הג'דידים נהגו לרכוש בשר טרף כדי להזים שמועות על שמירת כשרות, אולם אז היו מפזרים את הבשר לחיות רחוב או מעניקים אותו במתנה למשרתים ומשרתות מוסלמים. כדי לאכול, הם היו שוחטים בסתר עופות וכבשים (נמנעו משחיטת פרות משום שהיה מסוכן להסתיר זאת), ומחלקים את הבשר הכשר בין מספר משפחות.

את עסקי המסחר היו אנוסי משהד פותחים בשבת אבל מושיבים ילד קטן בחנות, וכאשר היה מגיע לקוח היה הילד משיב לו ש"אבא עוד מעט יחזור", עד שהלקוח התייאש. לפעמים היה בעל הבית פותח את העסק אבל עם ידיים חבושות והתנצלויות על כך שאינו יכול לסייע ללקוחותיו כי הוא פצוע.

כאשר היו מתכנסים חברי הקהילה באחת החצרות של שכונת היהודים כדי להתפלל ולקרוא בתורה, השאירו ילד או אישה זקנה בכניסה שיעמדו על המשמר. כדי להימנע ממשירת תשומת לב בעת היציאה מהתפילה, לא היו יוצאים המתפללים כולם ביחד מהכניסה, אלא היו מטפסים על החומות שהפרידו בין חצרות הבתים ועל הגגות, כדי להתחמק איש לביתו.

אישה בנתה ביתה

כמו בקרב אנוסי ספרד, דווקא נשות הקהילה הפכו למרכזיות במיוחד בשמירה על החיים היהודיים של הקהילה. מתחת לצ'אדור, הבגד המוסלמי המכסה את כל פניה של האישה ומטשטש את קווי המתאר של גופה, היו הנשים המברירות של הקהילה. כך הן היו מעבירות חבילות של בשר כשר, תשמישי קדושה ואפילו ספרי תורה קטנים. שמירת המצוות במרחב הביתי הייתה נתונה בידיהן של נשות הקהילה - טהרת המשפחה, שבת, כשרות, וכן חינוכם של הילדים היו מעשים של חירוף נפש ושמירה על הזהות היהודית כנחלת שלא תכבה.

הן גם אלו שעסקו בטהרת המתים והכנתם לקבורה: כלפי חוץ עטפו

לכן העיר משהד, השנייה בגודלה באיראן והמרכזית ביותר בעיני תושביה השיעים, לא איפשרה התיישבות יהודית בעיר כלל, כפי שגם היום אין כניסה ליהודים לערים מכה ומדינה.

לראשונה הגיעו היהודים לעיר בהזמנתו של נאדר שאה, אחד משליטי איראן שנחשב אוהד ליהודים, שהפך את משהד לעיר הבירה שלו וביקש להפוך אותה לעיר מסחר מרכזית. אולם עד שהגיעו היהודים למשהד, הוא נפטר, והם הורשו להתיישב רק במתחם מגודר מחוץ לחומות העיר. הם ישבו בה כמאה שנה, שהיו מלאות בחיכוכים עם תושביה השיעיים של העיר. המתרחשות הגיעה לכדי פיצוץ ביום העשרה בחודש מואחר בשנת 1255 למניין המוסלמים או ב-26 במרץ 1839 למנינם.

אותו היום היה חלק מטקסי האבל על מותו של האימאם חוסיין, בהם השיעים נוהגים להכות עצמם עד זוב הדם כחלק מטקסי צום ואבל על אימאם שנרצח.

באותו יום אישה יהודייה סבלה מפצעי צרעת בידה פנתה לעזרתו של רופא מקומי. הרופא המליץ לה לטבול את ידה בדם של כלב שנשחט. היא ביקשה משכנה המוסלמי שיעזור לה, אך לאחר שחיתת הכלב התגלגלה מחלוקת בנוגע לתשלום על מלאכתו. כנקמה השכן המוסלמי הפיץ בקרב אוכלוסיית העיר שהיהודים שחטו כלב בעודם מכנים אותו "חוסיין" כדי לבזות את האימאם המכובד ואת מנהגי האבל של האסלאם התוצאה הייתה טבח שהתרחש ביהודי העיר. עשרות יהודים נרצחו באכזריות. נערות וילדות יהודיות נאנסו ונחטפו לנישואים בכפייה עם מוסלמים, ביניהן גם שתי נערות שהוכרחו להינשא למופתי המקומי, אימאם נ'ומעה. בתי היהודים והחנויות שלהם נבזזו והוצתו, עד כדי כך שהתיאורים טוענים שמבין עשרות חנויות רק ארבע לא ניזוקו. מסמכים ותעודות יהודיים נשרפו והושמדו במהלך הטבח, ובתי כנסת נפרצו וחוללו. שבעה מספרי התורה של הקהילה נלקחו על ידי כוהני הדת השיעים, הושמו במרתף במסגד מקדש האימאם א-רידא שנאטם על ידי לבנים. האגדה מספרת שספרי התורה נמצאים בקיר המסגד עד ימינו אנו.

אז הובאו שלושים-ארבעים יהודים מול המופתי שהודיע להם שהדרך היחידה העומדת בפני הקהילה להציל את עצמה מהשמדה מוחלטת הוא אם כל יהודי משהד יתאסלמו. לאחר התייעצות, החליטו מנהגי הקהילה להתאסלם למראית עין, כדי להציל את חייהם.

כאשר אמרו את ההאדה, (תפילה הנאמרת כחלק מן ההתאסלמות: אני מעיד כי אין אלוה מלבד אלה, וכי מוחמד הוא שליח אלה), היו יהודים שהחליפו את שמו של מוחמד בשמו של משה, מוסא.

שירה לזכר מאורעות אנוסי משהד, מתוך אוספי הספרייה הלאומית

והשני הוא חשש ממזרות (קידושיהם קידושין אבל גיטיהם אינם גיטין) העלבון הצורם גרם לשלוחותיה הנוספות של קהילת משהד בבירטניה ובארצות הברית להשפיע על הרב הראשי הספרדי דאז, הרב בן-ציון מאיר חי עוזיאל, להסביר ולפרט על הנאמנות הגדולה של אנוסי משהד ליהדותם, שנשמרה אף בתנאים קשים ויוצאי דופן. לבסוף קיבל עליו הרב הרצוג את דבריו של עמיתו ויהדותם של אנוסי משהד הוכרה על ידי הממסד.

הקוראן היהודי

בשל מצבם הייחודי של אנוסי משהד, אין זה פלא שכתבי היד שלהם מעוררים עניין רב. הרצון להנחיל ידע ומסורת מצד אחד, ומצד שני הצורך לשמור על סודיות גמורה ולהתמודד עם הנזקים שהתחזות עשתה בידיעת העברית ובזרותם של האנוסים, יצרו תנאים להתפתחותם של ספרים ומסורות יוצאים מגדר הרגיל.

אחד מהם הוא תרגומו של הרב מרדכי אקלר לסדר התפילות שנערך בסתר באיראן. הרב, שחש שהתפילה תישכח מקרב היהודים האנוסים, תרגם בספרו, "עבודת התמיד", את סדר התפילות לפרסית. הוא תרגם גם את סדר הסליחות, ואת ההגדה של פסח, ושימש בקרב קהילתו כדרשן, מוהל, שוחט, ש"ץ ועורך טקסים נוספים חנים אין כסף עדי לחזק את הקהילה.

עוד ספר ייחודי ומרהיב ביופיו הוא קוראן מאוייר שהיה בבעלות משפחת חכימיאן, אחת מהמשפחות המשפיעות והחשובות בקהילה. בשל מעמדה, המשפחה נצרכה לקיים מראית עין מוסלמית אדוקה במיוחד. בשולי הדף תיעדה המשפחה תאריכי לידה ותאריכי פטירה, עד ששהספר נתרם לספרייה הלאומית על ידי המשפחה ב-2023.

קוראן חכימיאן יוצג לראשונה לעיני הציבור הרחב כחלק מתערוכה חדשה של פריטים חדשים ונדירים שהגיעו לספרייה הלאומית. ביניהם המהדורות הראשונות של כתבי שייקספיר, מפות יפהפיות של ארץ ישראל וכתבי יד מרתקים הפורשים את סיפורה של יהדות ארצות האיסלאם כפי שלא סופרו בעבר. ניתן לגשת אל הפרטים החדשים רק כחלק מהסיוורים המודרכים לתערוכה החדשה.

קוראן מאוייר, נתרם על ידי משפחת חכימיאן, אוספי הספרייה הלאומית

את הגופות בתכריכים ללא תפרים, על פי המנהג המוסלמי, אך מתחתיהם, כאשר הדבר התאפשר, עטפו את הגופה בטלית כאשר הנפטר היה גבר.

כתובה. משהד, איראן. 1853. מאוסף הרב פרופ' מאיר בניהו ז"ל. פרויקט כתיב, הספרייה הלאומית

תפילין אל מול הכעבה במכה

חלק מאנוסי משהד עטו עליהם תחפושת אדוקה במיוחד, ואפילו שימשו בתפקידי דת בכירים. השמועה אומרת שיהודי אנוס אפילו שימש כמואזין במסגד ג'ידי אל אסלאם שהוקם כדי שיוכלו להטיף וללמד את הג'ידיים את חוקי האסלאם.

כחלק מההתחזות למוסלמים אדוקים היו יהודים שקיימו את מצוות העליה לרגל למכה ואף שבו למשהד עם תואר הכבוד חאג'. מתייתו הכהן, אחד מראשי הקהילה, עלה למכה עם תפילין זעירים, בערך בגודל ציפורן האגודל, מתחת למצנפת הראש שלו. הוא התפלל במכה, מול אבן הכעבה, עם תפילין, לעיני אלפי מוסלמים, בידיעה שאם יתפסו דינו יהיה גזר דין מוות.

למעשה החאג', שלכאורה היה מעשה אדיקות מוסלמית, היה הזדמנות מפתיעה לקיים גם מנהג יהודי חשוב: ג'ידיים ניצלו את ההזדמנות להתחמק משיירת העולים למכה, ועלו לירושלים. כאשר הגיעו לירושלים וראו את החיים היהודים שהתקיימו בה בגלוי, חלקם ניצלו את ההזדמנות כדי להתיישב בה, וחלקם שבו למשהד עם קריאה ברורה, יהודים - בואו הביתה.

הזהו יהודי?

גלי העלייה ממשהד דרך דמשק לארץ ישראל הלכו והתרבו במחצית הראשונה של המאה ה-20, אולם גם כאשר הג'ידיים הגיעו לארץ ישראל היה עליהם להתגבר על אתגרים חדשים. הערבות הדדית העמוקה של הקהילה אפשרה להם קליטה רכה יחסית בקרב קרוביהם. שני בתי כנסת שהוקמו בשכונת הבוכרים היו לא רק מרכזים קהילתיים אלא מרכזי קליטה של ממש שהקהילה הקימה למען בניה ובנותיה.

אולם הם נחשדו על ידי הרב יצחק (אייזיק) הלוי הרצוג, הרב האשכנזי הראשי של ארץ ישראל דאז, כמי שאינם יהודים "אמיתיים". במקרים מעין אלה ישנם שני חששות עיקריים: הראשון הוא נישואי תערובת,

המרדף אחרי מספרים אקראיים עובר דרך בננות, מנורות לבה וגיטרות חשמליות

אקראיות במבחן

אקראיות היא תכונה חמקמקה. למעשה, אי אפשר לקבוע בוודאות סדרת אירועים מסוימת היא אקראית. אומנם סדרה אקראית לא תכיל תבניות, אבל העובדה שלא זיהינו תבנית לא מבטיחה לנו שהיא אינה קיימת. אולי לא ראינו מספיק מספרים מהסדרה כדי לזהות את התבנית? גם במקרה שזיהינו תבנית עדיין איננו יכולים לטעון בוודאות שהסדרה שאנחנו רואים אינה אקראית. אם הטלנו מטבע והוא נפל עשר פעמים רצופות על עץ, נחשוד שהתוצאה אינה אקראית. אולם ההסתברות לקבל סדרה כזאת בהטלת אקראית של מטבע הוגן היא חצי בחזקת עשר, שזה בערך 0.00097 אחוז. סיכוי קטן אבל בכל זאת לא אפסי. סביר יותר להניח שההטלה לא אקראית ושהמטבע נוטה ליפול על עץ, אבל זה לא ודאי. מבחינה מתמטית אי אפשר לקבוע בוודאות שקיים דפוס מתמשך בסדרות מספרים אינסופיות על סמך מספר סופי שלהם. כשל המהמר הוא תופעה שבה מהמרים מזהים תבניות בסדרת הימורים, ומטים את ההימור שלהם בתגובה לתבנית. לדוגמה אם מכונת מזל הגרילה את המספר "2" כזוכה במשך חמישה משחקים רצופים, הם מניחים שלא יהיה סביר להניח שגם במשחק השישי יזכה "2" ולכן יעדיפו להמר על מספר אחר. בפועל, בהגרלה הוגנת התוצאות אינן תלויות זו בזו. למעשה כשהם מניחים שהתוצאות הקודמות ישפיעו על המשחק הבא הם בעצם מייחסים למכונה חוסר אקראיות. בניסיון להתמודד עם תעתועים הסתברותיים כאלה, מתמטיקאים מפתחים מדדים סטטיסטיים שמסייעים להעריך עד כמה סדרת מספרים קרובה לאקראיות.

אנחנו גרועים בלייצר אקראיות. הסיבה לכך נטועה בגוף הטענה, תהליך ייצור האקראיות. דברים אקראיים קורים במקרה. אם מייצרים אותם בכוונה תחילה הם כבר לא אקראיים. אז מה אפשר לעשות כשאנחנו זקוקים למספרים אקראיים?

תוצאה אקראית היא תוצאה שאי אפשר להסיק מראש, בוודאות מלאה, מה היא תהיה. מנקודת המבט הדטרמיניסטית של הפיזיקה הקלאסית, שבה לכל דבר יש גורם, אקראיות כזאת לא קיימת במציאות. אם נבין את כל החוקים המעורבים במצב מסוים, ונמדוד את כל המשתנים שהמצב תלוי בהם, נוכל לחזות את ההתרחשויות בוודאות ובדיוק. אפילו הפעולה שמסמלת עבורנו את המושג "אקראיות", הטלת מטבע, אינה אקראית. אם נדע את תנאי ההטלה המדויקים, את המצב ההתחלתי של המטבע ואת משוואות הכוחות שפועלים עליו בהטלה, נסיק תוצאה ודאית יחידה. עץ או פלי.

ובכל זאת תופעות עשויות להיראות לנו אקראיות, למשל כשהרבה מאוד משתנים משפיעים על התוצאה, כך שמבחינה מעשית איננו יכולים להתחשב בכולם. במקרים אחרים התוצאה יכולה להיות רגישה מאוד לתנודות קלות ביותר במשתנים שלה, עד כדי כך שכל אי-דיוק קל בנתונים שמפיק מכשיר המדידה שלנו - הסטופר, המשקל, הברומטר וכן הלאה - יוביל לתוצאה שונה מאוד. כך שאפילו אם כל המשוואות בידינו והן תמציתיות, ההסקה שלנו תסטה מהתוצאה שנקבל. כלומר, תופעות טבע יכולות להיראות אקראיות בגלל מגבלות החישוב שלנו או מגבלות הנתונים שבידינו, אבל טבען אינו אקראי באמת.

נקודת מבט אחרת היא של תורת הקוונטים, שמתייחסת לקני מידה קטנים במיוחד. בגבולות הקיצוניים האלה, שרחוקים מאוד מהמציאות היומיומית שאנחנו תופסים, פיזיקאים מייחסים לחלקיקים התנהגות הסתברותית במהותה. לדוגמה, איננו יכולים לדעת מתי אטום רדיואקטיבי יתפרק, אלא רק מה הסיכוי שהוא יתפרק בפרק זמן מסוים - ולא משנה עד כמה מדויקים הנתונים שבידינו. כלומר בעולם הקוונטי קיימת אקראיות.

הטלה הוגנת של קוביות תיצור סדרת אירועים שלא תלויים זה בזה. עם זאת, מהמרים נוטים להתבלבל ולייחס סיבתיות לקשר בין הגרלות נפרדות. מהמר מטיל קוביות | Shutterstock, serpeblu 'משימה חשובה מכדי שנשאיר אותה ליד המקרה'

אפילו הפעולה שמסמלת עבורנו את המושג "אקראיות", הטלת מטבע, אינה אקראית. אדם מטיל מטבע | Shutterstock, Connect Images - Curated

לזיהוי, והתפלגות הופעת המספרים בה תהיה כמה שיותר אחידה, כך ששום מספר יקבל עדיפות על פני אחרים.

דוגמה למחולל כזה היא תוכנית שמתמשת במספר התחלתי המכונה "גרעין" (seed), מבצעת עליו שורת פעולות של הכפלה, חיבור ומציאת שארית בעזרת מספרים מוגדרים מראש ופולטת את המספר ה"אקראי" הראשון. המספר הזה נבדל מהגרעין הראשוני באופן שקשה לזהות כתבנית. כעת המספר החדש יהיה הגרעין שעליו יתבסס המספר הבא. כך נוצר רצף שקשה לזהות איך הוא הופק. הבעיה היא שמחוללים כאלה נכנסים למחזוריות אחרי מספר סבבים, מכיוון שבמוקדם או במאוחר הגרעין החדש שיווצר יהיה זהה לאחד המספרים הקודמים, ומרגע זה והלאה הסבב יחזור על עצמו שוב ושוב.

קונסולת המשחקים פלייסטיישן 3 נפרצה בעבר מאחר שבשלב שבו אמור היה להיווצר מפתח אקראי, נוצר המפתח הכי לא אקראי שיכול להיות - אותו מספר קבוע שוב ושוב. ארנקי ביטקוין נמצאו בסיכון בגלל שימוש לקוי במחולל מספרים פסאודו-אקראי. גם נתבי אינטרנט הותקפו בגלל "אקראיות חלשה" בתהליכי האבטחה בהם.

התבנית בתמונה נראית אקראית במבט ראשון, אבל אפשר לזהות בה דפוס חוזר | Shutterstock, Dedraw Studio

לקבל השראה מהטבע

אי אפשר ליצור אקראיות אמיתית בעזרת פעולות מוכתבות מראש. עם זאת, נראה שהטבע מספק שלל תופעות שאנו יכולים להיעזר בהן כדי לדגום אקראיות.

בפיזיקה, "רעש" הוא מושג שמתאר תופעות שיוצרות תנודות רבות שאי אפשר לזהות בהן סדר או תבנית. רעש אטמוספרי הוא תנודות של גלים אלקטרומגנטיים בטווח גלי הרדיו שמקורם בתהליכים אטמוספריים, כמו למשל פריקות של ברקים מעננים. השילוב של גלים רבים משלל מקורות יוצר ביחד תנודות מהירות שנראות אקראיות. רעש תרמיקובץ מסוג PDF נובע מתנודות של חלקיקים הנושאים מטען חשמלי במוליכים. רעשים כאלה נובעים מפרטים רבים שמתתפים ביצירת הרעש וכל שינוי בהתנהגות של פרט משנה את מבנה הרעש הכולל. אין בידינו כיום כלים מתמטיים שמאפשרים להסיק את התמונה המלאה של הרעש, בגלל המורכבות הרבה של התופעות הללו והרגישות שלהן לשינויים קטנים. לכן אפשר לדגום רעשים כאלה במועדים שונים ולתרגם את המצבים שדגמנו למספרים כדי לקבל מספרים כמעט אקראיים.

הרגישות של הרעש לשינויים קלים היא תכונה כאוטית. תופעות כאוטיות רגישות מאוד לשינויים, כלומר שינוי זעיר באחד התנאים המשפיעים על מערכת כאוטית גורר הבדל משמעותי בחלוף הזמן. הרגישות שעלולה

אקראיות יכולה לשמש אמצעי לאכופ הוגנות - מספרים אקראיים משמשים בהגרלות ובמשחקים שבהם קיים מרכיב של מזל שנועד להבטיח סיכוי שווה לכל המשתתפים. אקראיות יכולה לתאר גם תהליכים בחיי היומיום ובטבע: תופעות שונות ומגוונות נלמדות בעזרת קירוב לתהליכים אקראיים, גם אם התופעה עצמה אינה אקראית בהכרח - למשל תנודות בשוק ההון או תנועת מולקולות בגז. בחקר תהליכים כאלה נעזרים בהדמיות ממוחשבות של תהליכים אקראיים, ולכן צריך לייצר סדרות אקראיות של אירועים שהמודל יוכל להתבסס עליהן.

אקראיות היא גם כלי יעיל לקיצור תהליכי חישוב. למשל, תהליך הערכת שיעור הצפייה בתוכנית טלוויזיה באוכלוסייה גדולה, על סמך מדגם מייצג כלשהו. דגימה של ערכים אקראיים צפויה להניב התפלגות אמינה של המצב באוכלוסייה גדולה מאוד גם עם כמות דגימות מצומצמת יחסית. אקראיות חיונית גם לאבטחת מידע. הגדרנו רצף אקראי כרצף שלא קיים מידע שיאפשר להסיק מהו: אם רצף מספרים או סיסמה נוצרים על ידי הגרלה בהסתברות זהה של סיסמה אחת מבין כל הסיסמאות האפשריות, אז לפרוץ לא תהיה סיבה להעדיף אותה על פני שלל האפשרויות האחרות.

באופן דומה, מפתחות הצפנה נדרשים להיות בלתי ניתנים לחיזוי כדי להבטיח תעבורה בטוחה של מידע ושל תנועות פיננסיות. בשונה ממשחקים והדמיות לצורכי מחקר, היכולת לחזות מפתח שמשמש להגנה על מידע רגיש עלולה לעשות נזק של ממש. תארו לעצמכם מה היה קורה אילו יכלו לחזות את הסיסמאות שגוגל מציעה ליצור עבורכם.

אקראיות מעכבת ככל הניתן פיצוח מפתחות אבטחה. לא לחינם חלק מהשירותים דורשים שהסיסמה לא תכיל את שם המשתמש, המטרה היא להרחיק ממנה כל פרט שאפשר לחזות. בדיקה של חוזק הסיסמה | Shutterstock, StudioGraphic

לייצר את מה שאי אפשר להסיק

"מי שמנסה לייצר מספר אקראי באמצעים דטרמיניסטיים חי בחטא", טען המדען ג'ון פון נוימן (von Neumann), מאבות המחשב האלקטרוני. מחשבים הם מכונות שמבצעות פעולות על פי סדר מוגדר. תוכנות מחשב נכתבות כך שפעולה אחת גוררת פעולה אחרת בהתאם לכללים מוכתבים מראש. כלומר, כשמבקשים מחשב ליצור מספר אקראי, קיימת בהכרח תבנית שעל פיה המספר נוצר. ואם התבנית הזאת קיימת, התוצאה אינה אקראית ואפשר לנסות לפענח אותה.

בעזרת תוכנית מחשב אפשר לנסח מחולל מספרים פסדואו-אקראי (אקראיות מדומה), שמפיק רצף מספרים שתכונותיו מדמות אקראיות. לשם כך התבנית העומדת מאחורי הסדרה צריכה להיות סבוכה מדי

הסתברותי, כלומר אי אפשר לחזות במדויק את התנהגות החלקיקים, אלא רק את ההסתברות לאירועים מסוימים. הטענה הזאת קוממת את אלברט איינשטיין עד כדי כך שהוא אמר בנוגע אליה, "אלוהים לא משחק בקוביות".

ההתנהגות הקוונטית של פוטונים - חלקיקי אור - משמשת לדגימת מצבים אקראיים אמיתיים. גם בדעיכה רדיואקטיבית, כלומר ההתפרקות של אטומים לא יציבים ליסודות קלים יותר, הפרשי הזמנים בין התפרקות עוקבות בתוך חומר רדיואקטיבי הם אקראיים. אין לנו משוואה שאומרת מתי יתרחש האירוע הבא, אלא רק מה הסיכוי שבפרק זמן מסוים מאז ההתפרקות הקודמת תקרה התפרקות נוספת. את הפרשי הזמנים האלה אפשר לדגום כדי לקבל מספר אקראי.

התנהגות קוונטית נגישה גם בסביבתנו היומיומית. בננות, שמכילות אשלגן, יכולות לשמש מקור רדיואקטיבי לדגימה אקראית. שיעור זעיר מהאשלגן בבננה הוא רדיואקטיבי (זו בהחלט לא סיבה להתרחק מהן). הסוכנות להגנת הסביבה בארצות הברית מבהירה שנאלץ לזלול כמה בננות על מנת לספוג קרינה רדיואקטיבית ברמה ששווה לסף הקרינה הטבעית שאנו נחפשים אליה ביום אחד). אפשר למדוד את הדעיכה הרדיואקטיבית בבננה באמצעות שפופרת גייגר-מילר למדידת קרינה, וליצור בעזרת המדידה מספרים אקראיים.

אקראיות או מגבלת ידע?

אקראיות היא מושג מתעתע אך גם חשוב ושימושי במיוחד. היא מאתגרת את תפיסת המציאות שלנו, שמבוססת על המציאות המוכרת לנו, שבה לכל תופעה יש גורם. כשתורת הקוונטים נכנסה לתמונה גדולי הפיזיקאים התווכחו אם תיתכן התנהגות אקראית באמת, או שרק חסר לנו מידע וברגע שנדע אותו נוכל ליישב את כל התצפיות. הוויכוח הזה נוסח באופן מתמטי-תיאורטי במאה הקודמת ויושב סופית בניסוי רק לפני כעשור, כשנמצא שבעולם הקוונטי אכן קיימת אקראיות אמיתית.

האקראיות מתעתעת גם מכיוון שאין בידינו כלים מתמטיים להוכיח או להפריך בוודאות שסדרת מספרים כלשהי היא אקראית. ובכל זאת, האקראיות היא כלי שימושי שאנחנו מסתמכים עליו ביישומים רבים באופן יומיומי.

לשנות את התוצאה באופן דרמטי מכונה "אפקט הפרפר" - כינוי ציורי שמתאר מצב שבו משק כנפיו של פרפר עשוי להוביל עם הזמן לסופה. למרות הרגישות הזאת, אפשר לפעמים לתאר תופעות כאלה באמצעות משוואה תמציתית ונוחה לשימוש.

קשה מאוד לחזות איך המצב של מערכות כאוטיות ישתנה עם הזמן אם איננו יודעים בדיוק את כל המשתנים שמשפיעים עליהן, מפני שכל סטייה קלה בהערכת המשתנים שמשפיעים על המערכת משנה מאוד את התוצאה הסופית. לכן, כשאנו רוצים לקבל מספר אקראי, אנחנו יכולים לדגום לפרקים את מצבה של מערכת כאוטית. בין דגימה לדגימה, אם הפרשי הזמנים ארוכים מספיק, המערכת הכאוטית מתנהגת באופן בלתי ניתן לחיזוי ולכן יוצרת מראית עין של אקראיות. בפועל היא אינה אקראית, אלא רק בלתי ניתנת לחיזוי בכלים שיש לנו היום.

מערכות כאוטיות כאלה נמצאות סביבנו כל הזמן. אפילו מנורות לבה, אותו גוף תאורה נוסטלגי, יכולות לשמש מקור דגימה כאוטי לצורך אבטחת תעבורת המידע ברשת מחשבים. באחד היישומים הציבו מול מצלמה מערך של כמה מנורות לבה, והבועות הצבעוניות שנעות לאיטן ברחבי גופי המנורות יצרו תמונה שמשתנה בלי הרף. מדי פעם צילמו את מערך המנורות וקיבלו תמונת מצב שאין דרך מעשית לחזות. את התמונה, שהיא בסך הכול אוסף נקודות בבהירות משתנות, המירו למספרים וקיבלו מפתח שנראה אקראי.

תמיד אפשר גם לחזור למקורות: הקובייה ההוגנת. אם נטיל שוב ושוב קובייה באופן הוגן, הפאות שהיא תנחת עליהן יספקו סדרות של מספרים בין 1 ל-6. אומנם מדובר בתהליך איטי מאוד ולא יעיל ליצירת מספרים אקראיים, אבל הוא נוח לעיסוק הרעיוני בשאלת האקראיות. בפרויקט "מספרים איטיים" חיפש האמן ניקולס סיינין (Sanín) דרכים יצירתיות להטיל קובייה באופן אוטומטי. לשם כך הוא חיבר מיכל לערבוב קוביות לגיטרה חשמלית, כדי שתנודות המיתרים שלה ירעידו את המיכל ויסובבו את הקובייה. קיבלנו מערכת כאוטית שיוצרת מראית עין של אקראיות.

אקראיות קוונטית

עד כה הצגנו שימוש במורכבות שנראית אקראית אף שאינה באמת כזאת. דרך אחרת היא לנצל את האקראיות האמיתית של תורת הקוונטים. מכניקת הקוונטים מתייחסת לחלקיקים קטנים שמתנהגים באופן

התנועה המהפנטת של מנורות לבה שימשה לדגימת מצבים אקראיים. מנורות לבה בצבעים שונים | Shutterstock Dietrich Leppert

המצאה בתנועה

שנעשתה עד אז מקדמת הרכב- עם מנואלה. זה קרה בדגם של קדילאק. 9 שנים לאחר מכן, נחשף העולם לבלמים ההידראוליים, שהחליפו את הבלמים המכאניים הפשוטים, שאילצו לא מעט כוח ברגל הנהג.

2. אחרי כמה ניסיונות בכיוון, הצליחה אולדסמוביל האמריקאית לפתח בשנת 1939 גיר אוטומטי בן 4 הילוכים קדמיים. כיום כבר קשה להשיג רכב עם גיר ידני.

3. הגה הכוח הגיח לעולם רק בשנת 1951, כמעט 20 שנים לאחר שנרשמה ההמצאה כפטנט, והפך את הנהיגה לקלה הרבה יותר עבור ציבור הנהגים.

4. מערכת הזרקת הדלק הופיעה כבר בתחילת המאה הקודמת, אך את המערכות שיוצרו באופן המוני פיתחה לראשונה מרצדס בשנת 1955, עבור דגם ה-300SL. שנתיים לאחר מכן הצטרפו חברות כמו AMC האמריקאית, וגם שברולט עם דגמי הבל-אייר והקורבט, רק שבמשך לא מעט שנים שלאחר מכן, המערכות סבלו מבעיות ומרמת אמינות נמוכה.

רק בשנות ה-80' של המאה הקודמת אומצה במלואה הזרקת הדלק במכוניות שהחליפה את הקרבורטור, וזאת אחרי שאלה שופרו לעין ערוך עם השנים, כאשר מחשבים ואלקטרוניקה אפשרו תמהיל מדויק של דלק ואוויר למנוע, וזאת כדי לאפשר חיסכון בצריכת דלק וביצועים משופרים. הזרקת הדלק העלימה כמעט לחלוטין את נוכחות הקרבורטורים בכלי רכב כבר בתחילת שנות ה-90' של המאה הקודמת.

5. בקרת שיוט הומצאה תחילה כדי להקל על הנהגים בנהיגה ארוכה, לאחר מכן הדבר היה יותר בשביל חיסכון בדלק, כשמחירי הדלק האמירו. בשנות ה-50' של המאה הקודמת היו מספר ניסיונות של יצרנים ליצור מערכת מכאנית שמחזיקה את דוושת התאוצה כל עוד לא נוגעים בדוושת הבלם, בשנת 1959 קדילאק חשפה מטעמה את הוורסיה היציבה הראשונה למערכת.

בקרת השיוט האדפטיבית הראשונה מיוחסת למרצדס, כבר ב-1998.

6. מגדשי טורבו מאפשרים בעירה עשירה יותר בערבוב חמצן ביניקה ודלק, ולכן קבלת יותר כוח מהמנוע. המגדשים הראשונים הגיעו מעולם התעופה בשנות ה-30' של המאה הקודמת, ולמעשה נכנסו לרכבי נוסעים

המצאות קטנות כגדולות שהוטמעו בכלי הרכב מראשיתם, הן אלה שהגדירו את אופי המכונית, הבטיחות שהיא מקנה והתועלות שלה - גם במכוניות המודרניות.

הנה סקירה קצרה שמתארת איך הפטנטים, חלקם בני למעלה ממאה שנים, הגדירו את מהות כלי הרכב העכשוויים.

החדשנות בתעשיית הרכב חשובה עד מאד עבור היצרנים השונים, כאשר פיתוחים שונים והמצאות חדשות יכולים לבדל אותם ממתחרים רבים הנמצאים סביבם ויותר מכך - עבור יצרנים רבים זו שאלה קריטית של להיות או לחדול.

כל יצרן רכב שמכבד את עצמו, מגיש מדי שנה מאות רעיונות חדשניים המוטמעים ברכביו - לצורך רישום כפטנטים;

לעיתים מדובר בפיתוח שהוא יותר בגדר גימיק, שמטרתו העיקרית היא ליצור את אפקט ה"וואו", כמו מסכים זזים ומסתובבים, או תאורת אווירה הקופצת לצלילי המוזיקה, אך לעיתים מדובר בפריצת דרך ושינוי חשיבתי של ממש.

כמו בכל ענף אחר, גם בכלי רכב תמצאו את החדשנות תחילה ברכבי יוקרה בלבד, ולאחר תקופת צינון מסוימת- גם ברכבים העממיים.

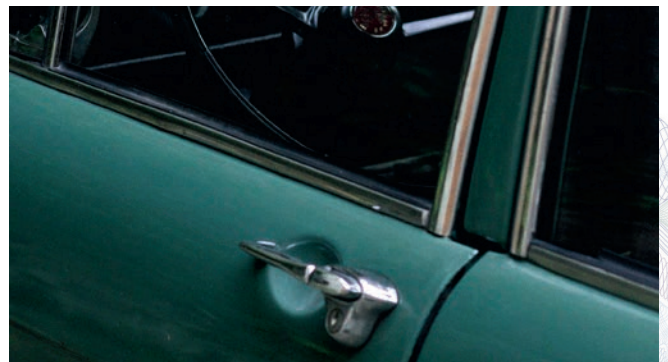
אז מהם החידושים המהפכניים באמת, שהוטמעו בתעשיית הרכב במרוצת השנים, והפכו לחלק בלתי נפרד מהמכוניות של כולנו?

הנה כמה דוגמאות בכתבה שלפניכם.

פיתוחים מסוימים הפכו להיות אינטגרליים בכל רכב מודרני שיוצא ממפעלי הייצור, הרבה בזכות רגולציה שחייבה אותם לייצר מכוניות בטיחותיות יותר מתמיד, אך לא רק;

הנה כמה דוגמאות למערכות ברכב, חלקן נראות לנו טריוויאליות, חלקן פחות, שלא הייתם יכולים לדמיין את רכביכם בלעדיהן, אך כשהושקו - נחשבו למהפכניות לאותה התקופה:

1. שנים לאחר שהושקה תיבת ההילוכים הראשונה - אי שם בשנת 1895, שהגדירה את העברת הכוח בתמסורת מהמנוע אל הגלגלים האחוריים, הגיע תורו של הסטרטר החשמלי, שבשנת 1912 החליף את ההתנעה

עוד כמה המצאות חשובות ניתן לייחס לטויוטה שפיתחה את מצלמת הרוורס הראשונה ב-1991, מנוע טורבו-דיזל הראשון שהוצג על ידי מרצדס ב-1977, רנו היתה חלוצת הנעילה המרכזית החשמלית, עם דגם הפואגו הספורטיבי ב-1982, ניסן הגיעה עם לחצני תפעול על ההגה של ה-300ZX לראשונה ב-1984, פנסי לד הוצגו לראשונה במזראטי ב-1998 ועוד.

כלי רכב חדשים מצופים לתת תועלות בסיסיות כמו מרווח גדול, נוחות גבוהה, אבזור עשיר ורמת בטיחות גבוהה, ואלה לצד עיצוב אטרקטיבי - חיצוני ופנימי.

יחד עם זאת, במקרים רבים האלמנטים שמסייעים למכירה, ומשפיעים על הצרכן ברגע האמת של הקמת ההזמנה, אלה דווקא פיצורים חדשים ומסקרנים, חלקם שוליים בסך התועלות שהרכב מקנה, אך בזכותם העסקה תצא לדרך.

אולם מה שחשוב באמת, שבמרוצת השנים הופיעו פיתוחים חדשניים פורצי דרך, הרחוקים שנות אור מלהיות גימיק. בזכותם הנהיגה הפכה לקלה, בטוחה ונעימה הרבה יותר, וכן, הם נמצאים כיום בכל מכונית מודרנית.

מקורות מידע שסייעו לכתבה:

מנועי חיפוש, J.D. Power, MotorTrend, Dylar

באופן מסיבי רק בשנות ה-80, כטכניקה של הפקת יותר כוחות סוס וכוח ממנועים צנועי נפח.

7. בלמי ABS נולדו גם הם בעולם התעופה על ידי חברת בוש, והטכנולוגיה של נעילת הבלמים לסירוגין, בקצב של מילי-שניות, כדי למנוע נעילה והחלקה של גלגל בבלימת חירום, אומצה גם לתחום המכוניות בשנת 1969.

יצרנים שונים פיתחו מערכות כאלה מטעמם, כמו קרייזלר האמריקאית וניסאן היפנית, שחשפו את המערכות שלהם בדגמיהם לאותה תקופה, בשנת 1971.

המערכות שפותחו טיפלו רק בגלגלים האחוריים, והייתה זו מרצדס, שהגיעה כשבע שנים לאחר מכן, לראשונה, עם מערכת ABS לכל הגלגלים - בדגם הפאר שלה, ה-S Class, מה שהפך לסטנדרט בכל ענף הרכב, תחילה ברכבי יוקרה בלבד.

8. מנועים מנוהלי מחשב הם אולי אחת המהפכות החשובות בענף. מעבר ליעול מבחינת חיסכון בדלק ותוספת כוח וביצועים, ניהול מחשב, שהוטמע לראשונה בשנת 1974, מאפשר סנכרון ושליטה במערכות כמו תזמון ההצתה. מעבר לכך, ניתן לנטר תקלות ולעשות דיאגנוסטיקה, וכך לטפל ברכב באופן יעיל בהרבה.

9. קשה להאמין שחגורות בטיחות נכנסו לכלי רכב רק באמצע המאה הקודמת, וארה"ב, שהייתה מחלוצתיה, לא מיהרה לאמץ את ההמצאה, בטענה ש"בטיחות לא מוכרת", והחלה למכור את כלי הרכב באופן שוטף עם חגורות רק בשנת 1968.

יחד עם זאת, קשה היה לשכנע את קהל הנוסעים והנהגים להשתמש בהן, וניסיון לייצר המצאה שהרכב לא יניע כל עוד לא חוגרים אותן לא תפס, וגווע אחרי שנתיים בלבד. רק בשנות ה-80 של המאה הקודמת חגורות הבטיחות נתפסו ברצינות הראויה להן על ידי הנוסעים.

10. כריות האוויר הראשונות הומצאו אמנם כבר ב-1953, אך הושקו בכלי רכב באופן רשמי בשנות ה-80 של המאה הקודמת. מדובר בתגובת שרשרת הנעשית גם היא במילי-שניות, כשחיישנים מזהים פגיעה חריפה ברכב, ומשדרים אותה הלאה כדי לעורר מעין פיצוץ, שהוא בעצם ניפוח הכריות על ידי גז מיוחד בזמן קצרצר, וכך להגן על הנהג ועל הנוסעים.

11. הרבה לפני ווי פיי, בלוטוס' וסמארטפונים, המאפשרים מידע על תנועה בזמן אמת ועדכוני תוכנה ומפות מהאוויר, נולדו בשנות ה-90 של המאה הקודמת מערכות הניווט ברכב, לאחר שהורשו לשימוש אזרחי על ידי הצבא. מדובר במהפכה של ממש אחרי שנים של שימוש במפות מודפסות.

12. מערכות היברידיות ברכב נולדו כדי להתמודד עם זיהום אוויר של מנועי הבעירה הפנימית, וגם כדי ליצור פתרונות חסכוניים יותר בצריכת הדלק. מערכות אלה מונחות מחשב, שמשלב את פעולת מנוע הבנזין או דיזל עם החשמלי לסירוגין, בהתאם למהירות, לתנאי האקלים ולתנאי הדרך. טויוטה הייתה החלוצה בתחום, כשהשיקה את הפריוס ההיברידית כבר ב-1997. את מערכת הפלאג-אין היבריד הראשונה השיקה לא אחרת מ-BYD הסינית, כבר ב-2009.

13. מערכות בטיחות מתקדמות החלו להופיע בדגמי פרימיום בתחילת שנות ה-2000, כשהן באות לתקן את טעויות האנוש; אל בקרת השיוט האדפטיבית ושמירה על נתיב ומרכז נוספו לא מעט מערכות ש"רואות" את הנהג ואת הסביבה, ופועלות בהתאם, כל הדרך לנהיגה אוטונומית מלאה, שכנראה תיקח עוד זמן רב מכפי שניתן היה לשער בעבר. עם זאת, גם מנהיגה סמי אוטונומית ניתן להרוויח תוספת משמעותית לבטיחות בכבישים.

הגלרייה

גלריית הבנקאות הפרטית מציגה: משה טרקה

משה טרקה, יליד אתיופיה, (1981) בשנת 1984, בגיל שלוש, עלה עם משפחתו לישראל דרך סודן במבצע משה. בעל תואר ראשון בעיצוב תעשייתי מהמכללה האקדמית ספיר/שדרות.

טרקה הוא אמן אוטודידקט, שלא עבר דרך המוסדות האקדמיים לאמנות אלא גיבש את שפתו הוויזואלית מתוך חקירה אישית, מתוך מפגש בין תרבויות ומתוך עיסוק בלתי פוסק בשאלות של נראות, זהות והשתייכות ולהתמקד במחקר של עצמו, של שורשיו, ושל התרבות שממנה הגיע. גישה זו אינה נובעת מחוסר עניין, אלא מאמונה עמוקה בכך שיש לו את הפריבילגיה לעסוק דרך העבר. "אם ילדיי יציירו או יפסלו הם לא יצלחו להגיע לעבר שאני מגיע. ואצל נכדיי העבר יהיה מערבי".

טרקה מתמקד בעבר שלו, כמקור חי שממנו ניתן ללמוד על ההווה. הוא רואה את העבר הזה לא רק כזיכרון אישי, אלא כמרחב שאפשר לחקור אותו, לחשוף אותו ולייצר דרכו הבנה חדשה על המערב, על הישראליות ועל תרבות האדם.

"דיאלוג"

סדרת "דיאלוג" (2013-2021) בוחנת את המתח בין קרבה לריחוק של האדם בכלל ושל החברה הישראלית. הדמויות ניצבות זו מול זו, אך השיח ביניהן נותר סגור, טעון במתח חברתי. לדעתו של האמן הבורגנות היום שינתה צורתה מהון כלכלי, להשקפות עולם של קבוצות מסוימות. השקפה שיוצרת גזענות ועליונות על קבוצה אחרת. טרקה מציב מראה לבורגנות החדשה, להיררכיות ולפערים.

"כל הימים, כל הימים", מוזיאון רמת גן לאמנות ישראלית.

"חשופים", 2024, מיצב מותאם מקום של טרקה מקבל חלל משלו במרחב המוזיאלי. טרקה, מציג דמויות שחורות, אותן הוא טומן בתוך קיר גבס לבן, ובאמצעות פעולות של חציבה, ביקוע וגילוי חושף את הדמויות בעלות החזות האפריקאית השבטית, בעיצומה של תהלוכת מסע. יצירתו של טרקה, שעלה מאתיופיה בגיל שלוש, אוטוביוגרפית, ועוסקת בזהותו כיהודי אתיופי בישראל ובמורשת שלו, לצד ההגדרה העצמית שלו כאמן. בה בעת, זהותו נעוצה גם בתרבות הגלובלית העכשווית, הנשלטת על ידי דימויים וייצוגים.

"פורטרט מקוונט והפסנתר"

כאמן שחור שעלה לישראל מאתיופיה בילדותו, טרקה רואה עצמו אזרח גלובלי בעל פרספקטיבה רחבה, שמספר סיפור שטרם סופר בשדה האמנות הישראלי, ושואל שאלות שטרם נשאלו עד כה. מקומו ליד הפסנתר ב"מקוונט ופסנתר" נותן לו את דמות המספר, המתבונן בחברה ויוצר אבחנות הומוריסטיות וחדות ויחד עם זאת נותן מקום לחשבון נפש וביקורת פנימית.

האמן הוא אוטוסיידר הנמשך אל הפסנתר שאינו שייך לכפר, אולם הוא יושב לנגן בו באופן המקובל, כאנלוגיה למצבו של טרקה. כעת עובד על מספר פרויקטים אמנותיים וגם עמית בתכנית מנדל למנהיגות תרבות בירושלים. זוכה פרס קרן פלומס לשנת 2023, עבודותיו הוצגו בתערוכות יחיד וקבוצתיות שונות וביניהן, מוזיאון ארץ ישראל ומוזיאון רמת גן ונמצאות באוספים פרטיים שונים בארץ ובעולם. ניתן להתרשם מעבודותיו בסטודיו הממוקם בשביל התנופה 3 תל אביב.

אינסטגרם: @tarka_moshe | פייסבוק: tarka moshe | טל': 054-7210662

"חשופים" מיצב מותאם מקום מוזיאון רמת גן, חציבה, 2024 | צילום: יובל חי

יציקת גבס לבן, פלסטיק שחור, מוזיאון ארץ ישראל 2023

מגזין הבנקאות הפרטית

גישה ישירה למוצרים ולשירותים

מגזין הבנקאות הפרטית מופק משנת 2011 עבור לקוחות הבנקאות הפרטית של כל הבנקים

לקבלת המגזין למשך שנה ללא תשלום וללא התחייבות ללקוחות הבנקאות הפרטית:

www.bankautpratit.co.il